

Samoprocjena kompetencija odgojitelja za primjenu lutke u radu s djecom rane i predškolske dobi

Štrukelj, Margareta

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:970066>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI
STUDIJ**

Margareta Štrukelj

**SAMOPROCJENA KOMPETENCIJA ODGOJITELJA
ZA PRIMJENU LUTKE U RADU S DJECOM RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2020.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Margareta Štrukelj

**SAMOPROCJENA KOMPETENCIJA ODGOJITELJA
ZA PRIMJENU LUTKE U RADU S DJECOM RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

Diplomski rad

Mentor: doc.dr.sc. Marijana Županić Benić

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	4
SUMMARY	5
UVOD	1
1. LUTKARSTVO	2
1.1. UVOD U LUTKARSTVO.....	2
1.2. LUTKARSTVO – SCENSKA UMJETNOST.....	2
2. LUTKA	3
3. LUTKA U DJEČJEM RAZVOJU	4
3.1. IGRA LUTKOM – SIMBOLIČKA IGRA I POTICAJ NA KREATIVNOST.....	5
3.2. LUTKA U SOCIJALIZACIJI DJETETA	6
3.3. LUTKA I GOVORNI I SPOZNAJNI RAZVOJ.....	8
4. LUTKA – POSREDNIK U KOMUNIKACIJI	9
5. LUTKA – ODGOJITELJEV POMOĆNIK.....	10
6. KOMPETENCIJE ODGOJITELJA	11
7. CILJ ISTRAŽIVANJA.....	13
8. ISTRAŽIVAČKA PITANJA	13
9. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	13
9.1. UZORAK I PRIKUPLJANJE PODATAKA	13
9.2. OPIS ANKETNOG UPITNIKA	15
10. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	16
10.1. PRVI (OPĆI) DIO ANKETE	16
10.2. DRUGI DIO: PRIMJENA LUTAKA U AKTIVNOSTIMA S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI.....	21
10.3. TREĆI DIO: ANALIZA I VREDNOVANJE	27
11. RASPRAVA.....	32
12. ZAKLJUČAK	34
LITERATURA.....	36
POPIS GRAFIKONA.....	39
Prilog 1. Anketa za provedbu istraživanja.....	41
Prilog 2. Izjava o izvornosti diplomskog rada.....	46

SAŽETAK

Samoprocjena kompetencija predstavlja izazov odgojiteljima i samim time neka ograničenja kao što je npr. naša percepcija o nama samima, budući da neki pojedinci imaju niže samopoštovanje pa se procjenjuju manje uspješnima. Ovaj diplomski rad predstavlja rezultate istraživanja provedenog o samoprocjeni kompetencija odgojitelja za primjenu lutke u radu s djecom rane i predškolske dobi. Istraživanje je provedeno tijekom srpnja 2020. godine i u njemu je sudjelovalo 139 odgojitelja s područja Republike Hrvatske. Lutke se smatraju važnim didaktičkim sredstvom za poticanje cjelokupnog dječjeg razvoja. Korištenje lutaka u radu s djecom rane i predškolske dobi ima mnogo pozitivnih utjecaja na razvoj govora, socijalizaciju – poticanje prosocijalnog ponašanja, komunikaciju, kreativnost te spoznaju svijeta. Cilj istraživanja bio je istražiti stavove odgojitelja o vlastitim kompetencijama za primjenu lutke u radu s djecom rane i predškolske dobi te istražiti zastupljenost lutaka u radu odgojitelja. Rezultati istraživanja pokazali su da odgojitelji uglavnom koriste lutke u svom radu, ali, iako imaju uglavnom pozitivne stavove o važnosti lutaka, one nisu u velikoj mjeri zastupljene u njihovu radu. Odgojitelji lutke uglavnom koriste za igrokaze i predstave te kao pomoć u pričanju priča. S obzirom na prethodno obrazovanje, odgojitelji svoje znanje o umjetničkim područjima ocjenjuju kao „dobro“. Uglavnom su zadovoljni svojim znanjem o lutkarstvu i scenskoj umjetnosti te dječjom motivacijom za lutkarske aktivnosti, a kod istraživanja istih preferiraju konzultiranje s kolegicama/kolegama. Nasuprot tome, ispitanicima u ovom istraživanju nije uvijek lako analizirati vlastiti rad, metode i pristupe koje koriste u radu s djecom rane i predškolske dobi kada se radi o lutkarskim aktivnostima.

Ključne riječi: *kompetencije odgojitelja, lutkarstvo, scenska lutka*

SUMMARY

Self-assessment of competencies is a challenge to educators and with some limitations such as our perception of ourselves, as some individuals have lower self-esteem and are assessed as less successful. This thesis presents the results of a study conducted on self-assessment of preschool teachers' competences in the use of puppets in working with children of early and preschool age. The survey was conducted in July 2020 and involved 139 educators from the Republic of Croatia. Puppets are considered an important didactic tool for encouraging the overall development of children. The use of puppets in working with children of early and preschool age has many positive effects on speech development, socialization - encouraging prosocial behavior, communication, creativity and cognition of the world. The aim of the research was to investigate the attitudes of educators about their own competencies for the use of puppets in work with early and preschool aged children and to investigate the representation of puppets in the work of educators. The results of the research showed that educators mostly use puppets in their work, but, although they have mostly positive attitudes about the importance of puppets, they are not widely represented in their work. Preschool teachers mainly use puppets for plays, sketches and as an aid in telling stories. With regard to previous education, preschool teachers rate their knowledge of the arts as "good". They are generally satisfied with their knowledge of puppetry and performing arts, as well as their children's motivation for puppetry activities and they prefer to consult with their colleagues when researching them. In contrast, respondents in this study do not always find it easy to analyze their own work, methods and approaches they use in working with early and preschool children when it comes to puppetry activities.

Key words: *preschool teachers' competences, puppetry, performing arts*

UVOD

Glavna i najvažnija aktivnost djeteta je igra. Kroz igru dijete uči, istražuje i spoznaje svijet oko sebe. Igra lutkom simbolička je igra i kao takva jedan je od najvažnijih koraka u djetetovu razvoju. Dijete u simboličkoj igri stvara apstraktno mišljenje. U igri, lutka postaje dio djeteta te ga tako potiče na inicijativu i kreativnost. Predškolsko razdoblje je vrijeme kada se najintenzivnije razvijaju psihofizičke sposobnosti djeteta, stoga je cjelovitost u pristupu bitno načelo odgoja u predškolskoj ustanovi. Lutkarstvo integrira gotovo sve discipline važne za dječji razvoj: percepciju, shvaćanje, pokret, govor, socijalizaciju. Osim toga, interakcija djeteta s lutkom bitno osnažuje njegovu pozitivnu sliku o sebi i potiče prosocijalno ponašanje. A kao igračka kojoj dijete vjeruje, lutka može biti izvrstan posrednik u komunikaciji između djece i odraslih..

Ovaj rad započinje teorijskim okvirom lutkarstva. Opisuje njegovu povijest i lutkarstvo kao scensku umjetnost. U temu istraživanja polako uvodi opisivanje lutke kao moćnog didaktičkog sredstva snažno povezanog s cjelokupnim razvojem djeteta rane i predškolske dobi. Teorijski okvir lutkarstva slijedi poglavlje o kompetencijama odgojitelja. Kompetencije je teško jednoznačno odrediti, pogotovo u profesiji odgojitelja koja je, kao multidisciplinarna profesija, usmjerena ka realizaciji složenih zadaća i zahtjeva mnogo različitih sposobnosti. One se odnose na spoj njihovih znanja, vještina i stavova vezanih za odgoj i obrazovanje djece rane i predškolske dobi koji su im potrebni za profesionalni, ali i osobni razvoj te na sposobnosti i usvojene standarde profesionalnog djelovanja. Kompetentnost i nekompetentnost može biti svjesna i nesvjesna. Zbog toga, ali i zbog nerealistične slike ispitanika, moguće su zapreke samoprocjene u istraživanjima. Samoprocjena odgojitelja važan je element unutarnje kvalitete ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Nakon istaknutog cilja istraživanja te istraživačkih pitanja, prikazana je metodologija istraživanja. Ona je podijeljena na opis uzorka istraživanja i načina prikupljanja podataka te opis anketnog upitnika. Rezultati istraživanja podijeljeni opisani su u tri dijela (na koja je bila podijeljena i sama anketa) nakon kojih slijedi rasprava i zaključak.

1. LUTKARSTVO

1.1. UVOD U LUTKARSTVO

Pri spomenu lutke, vrlo često se susrećemo sa zabudom da je umjetnost lutkarstva namijenjena isključivo djeci. Prema Županić Benić (2009) takav stav i nepravda prema lutki, nažalost, ima uporište u onome što se danas nudi u kazalištu lutaka. Nasuprot tomu povijesno gledan razvoj pojedinih vrsta lutaka unutar različitih kulturnih tradicija, kao i avangardna i suvremena stremljenja, oslikavaju lutku koja je daleko od funkcije samo pragmatične i narativne naravi. Počeci lutkarstva sežu u najstarije civilizacije. U svojoj prvobitnoj formi, lutkarstvo se javlja na pragu razvoja svjetskih kultura. Na Dalekom istoku, lutkarstvo je našlo sve uvjete za nesmetan razvoj. Tamo se prošlost kazališta lutaka podudara s prošlošću kazališta živoga glumca. Funkcije lutkinih predaka nisu imale ništa zajedničko s budućom funkcijom lutaka u kazalištu. Imale su drugačiju ulogu, društvenu i religijsku: idol, fetiš, talisman, magična lutka, dječja igračka (Jurkowski, 2005). Iako rođene u hramovima i crkvama, antičke i srednjovjekovne lutke vrlo brzo gube svoja vjerska obilježja i postaju pravi narodni junaci. Na strani naroda i s najopasnijim oružjem – smijehom i podsmijehom, lutke su se stoljećima borile za pravdu i potlačene (Pokrivka, 1985).

Lutkarstvo, na sebi svojstven način, podrazumijeva čin „davanja života“ realističnoj ili apstraktnoj reprezentaciji određene figure, predmeta, objekta u svrhu rituala ili kazališnog čina. „Davanje života“ podrazumijeva spoj materije s dušom koji se događa kroz prijenos lutkareve (animatorove) energije na objekt – lutku (Županić Benić, 2019). Kao potencijalni glumac vlastitog kazališta, lutka nikada nije postojala u svom „prirodnom izdanju“. Lutku je bilo potrebno stvoriti. Lutka je umjetnina, ikona glumca prije nego sam glumac (Jurkowski, 2005).

1.2. LUTKARSTVO – SCENSKA UMJETNOST

Lutkarstvo je scenska umjetnost koja za posrednika između publike i glumca ima lutku. Lutka podrazumijeva bilo koju figuru namijenjenu dječjoj igri, lutku igračku, modnu lutku, porculansku i plastičnu lutku, scensku lutku itd. Uz lutkarstvo se veže lutka kao pokretna figura, odnosno scenska lutka namijenjena lutkarskoj izvedbi na pozornici. Ona je temeljno izražajno sredstvo ove umjetnosti (Županić Benić, 2009). Kazalište lutaka vrlo je blisko djeci jer je lutkarstvo, od svih scenskih umjetnosti, najpogodnije za prikazivanje bajki, fantastike i čudesnih prizora (Pokrivka, 1985).

Lutkarstvo je uvijek posuđivalo od drugih umjetnosti pa mu mogućnost prilagodbe nije strana. Možemo ga okarakterizirati kao sintezu umjetnosti koja u sebi objedinjuje likovni, glazbeni, dramski, plesni i književni izraz te pritom nudi bezbrojne mogućnosti kreativnog izražavanja za djecu i odrasle (Županić Benić 2019). Prema Mrkšić (2006) lutka postoji samo u odnosu s nekim drugim, ona sama, kao predmet, stvar nema ništa individualno. Osim od krpa, papira i daščica, lutka je satkana i od nekoliko osobina koje treba predstavljati ili pomoću kojih treba nešto predstavljati ili koje treba oponašati. Glumac lutkar manipulirajući lutkom daje joj život. Lutka je sama po sebi metafora, a pokret koji ju oživljava daje joj smisao (Županić Benić, 2009). Tipovi, tj. bića okarakterizirana lutkom s nekoliko karakterističnih, značajnih crta, ostvaruju se, pokazuju i očituju gestom lutke. Gesta lutke ima svoju likovnu, ritmičku i akustičnu stranu. Likovna strana lutkine geste očituje se u uskoj povezanosti lutkinog izgleda s pokretom ruke (Mrkšić, 2006). Uspješnost „prijenosa života“ na lutku ovisi o njenom kontrolnom mehanizmu, ali i vještini animatora kojom će je pokretati otkrivajući pritom samu bit lutke i njezina postojanja, razotkrivajući njezin karakter koji je jedan jedini u odnosu na ljudsko biće koje obilježavaju mnoge osobine ličnosti. Samim time lutka je u odnosu na čovjeka naizgled jasna, jednostavna i bez obzira na dob, rodnu, rasnu, vjersku i nacionalnu ili neku drugu pripadnost, svakom gledatelju u potpunosti razumljiva (Županić Benić 2019).

2. LUTKA

Lutka je glavno izražajno sredstvo lutkarstva kao scenske umjetnosti. Ona je predmet, objekt koji već tisućljećima svojom poetskom mogućnošću kojom glumac lutkar animira neživu materiju, fascinira čovjeka. Francis (2012) lutku smatra reprezentom i destilatorom karaktera, reprizitorijem osobnosti koja se prikazuje kroz njezinu izvanjsku formu, ali i interakciju animatora s lutkom i samoga gledatelja. To je vrlo fluidna i interakcija i razmjena koja je temeljena na iskustvu. Lutkarski je čin stvoren da pokrene misaoni, fantazijski, imaginacijski proces gledatelja koji je u fizičkom smislu pasivan, ali misaono vrlo aktivan. Prikaz određene scene pokreće asocijativno i simboličko mišljenje tako da je u svakom slučaju publika sukreator procesa (Županić Benić, 2019).

Prema Županić Benić (2009) lutke možemo podijeliti prema načinu pokretanja (rukom, štapom ili koncima). To znači da ih dijelimo na ručne lutke – ginjol i zijevalicu, lutke na štapu – javajke, lutke za kazalište sjena i velike lutke, te lutke na koncima – marionete.

Također, možemo ih podijeliti i prema poziciji s koje animiraju. Tako razlikujemo one koje se animiraju odozdo (ručne i štapne lutke) i odozgo (marionete na koncima i marionete na žici).

Scenska lutka u suvremenom kazalištu likovna je tvorevina koja ima sličnosti sa slikom ili skulpturom, ali posebna je po svojoj specifičnoj i najvažnijoj osobini, mogućnosti pokreta i dramskog izraza kroz pokret. Scenska lutka nije vjerna kopija živog lika. Njezin je likovni izraz pojednostavljen, stiliziran i sažet što mu dopušta da bude beskrajno varijabilan, pun mogućnosti, otvoren (Pokrivka, 1985). U bogate izražajne mogućnosti kazališta lutaka spada i oživljavanje raznih predmeta, utjelovljenje pojmova (npr. proljeće, zima, škrtost, strah, smrt itd.), oljuđenje, pridavanje ljudskih osobina bilo kojoj fikciji, životinji ili biljci (Mrkšić, 2006).

3. LUTKA U DJEČJEM RAZVOJU

Svako dijete u nekom životnom trenutku poželi uza se imati malog čovjeka, patuljka koji bi s njim prolazio kroz sve stvarne i avanturističke životne prilike. Taj izmišljeni stvor bio bi i djetetov ravnopravni partner i poslušna sluga koji bi trebao ostvarivati njegove najnerealnije želje (Šimunov, 2007). Scenska lutka u dječjem vrtiću svojom profinjenom i osebnom stimulacijom dovodi dijete u stanje uzbuđenosti, ushita i razigranosti. Lutka pokreće djetetov misaoni, fantazijski i emocionalni svijet te omogućuje djetetu da riječima izražava svoj sve bogatiji i složeniji intimni doživljaj svijeta (Pokrivka 1985). Utemeljena na snažnoj emotivnoj vezi, scenska lutka vrijedno je i moćno sredstvo i pomagalo za rad s djecom. Ona je savršena didaktička igračka u dječjim rukama, a kao sredstvo za rad, u rukama odraslog, ima bezgraničnu moć (Kraljević, 2003).

Predškolsko razdoblje je vrijeme kada se najintenzivnije razvijaju psihofizičke sposobnosti, izgrađuje socijalni identitet, uspostavlja emocionalna stabilnost i počinje graditi pogled na svijet. Dijete je jedinstvena i složena psihofizička cjelina. Njegovi potencijali, neovisno o području kojem pripadaju (tjelesno, psihomotorno, emocionalno, socijalno, kognitivno), međusobno se prožimaju i nadopunjuju. Zbog toga je cjelovitost u pristupu bitno načelo odgoja u predškolskoj dobi (Ivon, 2005). Prema Hunt i Renfro (1982) lutkarstvo integrira gotovo sve discipline važne za djetetov razvoj: percepciju, shvaćanje, pokret, koordinaciju, socijalizaciju, govor. Između mnogih vrijednosti koje donosi djetetov interakcija s lutkom, najznačajnije su one da osnažuje djetetovu sliku o sebi, potpomaže razvoju govora kroz verbalno izražavanje, nudi djetetu prihvatljive izlaze za oslobađanje

emocija, potiče razvoj socijalnih vještina, omogućuje mu da doživi i spozna različite životne situacije, te mu pomaže da razlikuje san od jave

3.1. IGRA LUTKOM – SIMBOLIČKA IGRA I POTICAJ NA KREATIVNOST

Nema predmeta svakodnevnne uporabe koji se ne bi mogao koristiti za igru s lutkom. I ruka može postati lutka. Igra započinje fizičkim i psihičkim pokretom lutke, čime se stvara svojevrsan jezik znakovlja upućen suigračima i gledateljstvu. Lutka postaje dio djeteta te ga tako potiče na inicijativu i kreaciju. Dijete na lutku projicira svoje osjećaje, radosti, tuge i srdžbe. Lutka je pokretač najraznovrsnijih igara, a te igre potiču dječje likovno, glazbeno, govorno, dramsko stvaralaštvo te pridonose razvoju mašte i intelekta (Šimunov, 2007). U likovnom i funkcionalnom pogledu, kod lutke namijenjene igri djece, poštuje se ono što scenska lutka u suštini i jest: da ispunjava zahtjev lutkovnosti, da je svedena na simbol, a ne na vjernu imitaciju živog lika, da je u likovnom pogledu jezgrovita, stilizirana, poetična, čitka te da predstavlja određeni karakter. Lutka namijenjena igri djece treba imati mogućnost jednostavnog pokreta, ne smije biti preteška ni prevelika, a čitav scenski prostor treba odisati jednostavnošću i stilizacijom (Pokrivka, 1985). Dijete može, uz pomoć odrasle osobe, napraviti jednostavnu scensku lutku koja će ga pozivati na igru i na govor (Šimunov, 2007). Scenska lutka će kod djece uvijek pokrenuti emocije, a emocije, kao osnovni pokretač svakog stvaralaštva, pokrenut će djetetov govor, komunikaciju, maštu, želju za likovnim stvaranjem, za pokretom i sve će se stvaralačke snage ujediniti, intelektualno uključiti, kombinirati, osloboditi i roditi nešto lijepo, kvalitetno i korisno (Kraljević, 2003).

Prelazak na igru pretvaranja ili simboličku igru jedan je od najvažnijih koraka u djetetovu razvoju. Dijete se u simboličkoj igri koristi gestama, zvukovima i objektima da bi reprezentiralo događaje ili objekte, što znači da se javlja elementarni oblik apstraktnog mišljenja (Ivon, 2010). Igra scenskom lutkom simbolična je igra i kao takva omogućuje djetetu da svoje iskustvo, spoznajno ili emotivno prenosi na zamišljeni plan. Tako dijete svoje iskustvo može obnavljati, prerađivati, kombinirati, transformirati i sređivati. Simboličkom igrom s lutkom, može realnost mijenjati po svojoj volji. Tako najčešće prisvaja one segmente realnosti u kojima ne može neposredno sudjelovati (Pokrivka, 1985). Svaka stvar iz djetetova svakodnevnog života može biti oživljena pomoću lutaka i dati joj simboličko značenje. Kada dijete dobije priliku animirati svijet oko sebe, može svijet vidjeti iz različitih perspektiva (Ivon i Sandik, 2011). U simboličkoj igri, dijete je sposobno upotrijebiti predmet na način koji nadilazi njegov cilj i namjenu. Zamišljajući da je „nešto“ ili „netko“ drugi, dijete se malo po

malo prestaje oslanjati na konkretni svijet (Ivon, 2010). Može se reći da su djeca lutkari od prvog trenutka kad uzmu krpicu, cipelu, kuhaču ili neki drugi predmet, igrajući se kao da taj predmet govori i kreće se. Onaj iskonski element lutkarstva, davanje duše lutki oživljavajući ju pokretom, krije se u dječjoj igri. Kada dijete počne svoju lutku ili igračku pokretati pridodajući joj glas kao da ona govori, ono postaje lutkarom. U trenutku kada ju stavlja ispred sebe i obraća joj se i govori joj poput roditelja ili bilo koje druge odrasle osobe, ono u tom trenu postaje glumac. U trenutku kada dijete tu lutku gurne i ona padne, a ono se tome nasmije, i dijete samo postaje publikom (Županić Benić, 2019).

3.2. LUTKA U SOCIJALIZACIJI DJETETA

Vigotski (1976) navodi da se socijalno ponašanje usvaja pomoću spoznajnih vještina u interakciji s drugima, a one usmjeravaju našu percepciju, zaključivanje, tumačenje događaja i očekivanja u vezi s budućim događajima.

U predškolskoj ustanovi, djeca su suočena s nizom novih situacija koje zahtijevaju primjenu njihovih socijalnih, emocionalnih, komunikacijskih i svakodnevnih vještina. U vrtiću se dijete suočava sa svojim vršnjacima i nastavnicima te, učenjem kompetencija iz područja međuljudskih i interpersonalnih odnosa, izgrađuje odnose koji čine osnovu za njegov život (Ivon i Sandik, 2011). Najvažnija zadaća odgojitelja je pomoći djetetu da prijeđe iz roditeljskog u grupno okruženje. Zato što ono ima vlastite norme, zahtjeve i običaje, obraćanje djeci posredstvom lutke smanjit će teškoće socijalizacije jer se dijete lakše usredotočuje na lutku i sadržaj onoga što govori, nego kad govori odgajatelj, izravno upućujući, korigirajući i objašnjavajući (Ivon, 2005). Lutka, odnosno osoba s lutkom, može djetetu, na njemu blizak način, prikazati kako se neke situacije mogu riješiti, djelovati odgojno i poticajno (Županić Benić, 2019).

Ivon (2013) prema Županić Benić (2019) navodi da promatranjem lutke u rukama odgojitelja, koja izražava svoje emocije, dijete može promijeniti razinu svojih emocija. Dok dijete gleda lutku koja izražava pozitivne osjećaje poput sreće, radosti, nježnosti, u njemu se spontano bude slični osjećaji. Stoga, takvo korištenje lutke pomaže posebice kod prilagodbe djeteta u vrtićku odgojnu skupinu te da u tom osjetljivom razdoblju svlada strah od odvajanja od roditelja i nepoznatog te omogućuje odgojitelju da s djetetom uspostavi lakšu komunikaciju. Ujedno, korištenje lutke na ovaj način u odgojno-obrazovnoj skupini, pospješuje komunikaciju odgojitelja s djetetom s posebnim potrebama. Mrkšić (1971) navodi da kada je doživljaj koji želimo izraziti tako neposredan i intenzivan da ga ne možemo

iskazati samo riječima, onda ga saopćavamo cijelim svojim bićem. „Da bismo razumjeli sebe i svoj doživljaj, zapodijevamo igru slika, pokreta i zvukova“ (Mrkšić, 1971: 7). Reprezentiranje određenih emocionalnih stanja lika lutke pridonosi razumijevanju emocija tog lika, a i razvoju vlastitih viših emocija kao što je npr. suosjećanje. „Oživljena“ lutka pomaže da se jasnije izdiferenciraju emocije lika lutke i vlastite emocije (Ivon, 2010).

Prema Kobolt (1998) socijalna kompetencija je konstrukt ovisan ne samo o sposobnosti djeteta, razvoju njegove spoznaje i emocija, nego i karakteristike interaktivnih procesa u kojima djeca žive i odrastaju. Važno je razumijevanje perspektive drugih kao ključne kompetencije, koja omogućuje percepciju namjere i partnersku komunikaciju. Dok dijete dovoljno ne razvije ove vještine, njegova koordinacija između partnera u igri bit će loša te će često dolaziti do sukoba. Odgovarajuća komunikacija i interakcija važni su elementi razvoja dječjih sposobnosti da zauzmu perspektivu drugoga. Prema Ivon i Sandik (2011), u tom procesu važnu ulogu može imati djetetova igra s lutkom. Lutke pomažu djeci da razviju sposobnost razumijevanja stvari iz različitih perspektiva, što je preduvjet za toleranciju, empatiju i emocionalnu inteligenciju. U igri lutkom pojavljuje se više od samog oponašanja. Igra lutkom zahtijeva decentraciju i izvjesno razgraničenje vlastitog od drugih gledišta, odnosno prevladavanje spoznajnog egocentrizma – nemogućnosti shvaćanja tuđeg doživljaja objekta (Ivon, 2010).

Sve to je preduvjet za uspješne društvene odnose. Osim prosocijalnih ponašanja, djeca mogu razviti i agresivno ponašanje. Prema Vlahović – Štetić (1994) agresija nije neobična pojava među djecom predškolske dobi. Ono se javlja vrlo rano, već oko četvrte godine života. Iako se smatra fazom razvoja, potrebno ga je kontrolirati i djetetovu energiju usmjeriti u prihvatljiv oblik rješavanja konfliktnih situacija. Odgojitelji tu imaju izvrsnu priliku utjecati na ponašanje djece, uz odgovarajuće komunikacije i odnose, uključujući i uporabu lutke na različite načine. Djeci u svađi može se ponuditi lutka kako bi djeca lakše verbalizirala svoj bijes i počela razumijevati zašto su se ljutili i svađali. Lutka je u takvoj situaciji konstruktivan posrednik koji omogućuje da djeca pronađu rješenje pogodno za sve, koje uz to promiče i njihovo prosocijalno ponašanje. Osim toga, odgajatelj može napraviti lutkarsku improvizaciju i dramaturgiju s ginjol lutkama, lutkama na štapu, zijevalicama, lutkama na prstima, ruci, itd., čiji je sadržaj (scenarij) rješavanje sukoba na prihvatljiv način. To je potaknuti razumijevanje djece o tome zašto i kako nastaju sukobi, te im dati odgovore na mnoga pitanja koja si o tome postavljaju (Ivon, 2005).

3.3. LUTKA I GOVORNI I SPOZNAJNI RAZVOJ

Currell (1980) prema Županić Benić (2019) ističe da je, promatrajući utjecaj lutke na razvoj djetetova govora, uočeno da ona pomaže djetetu da se oslobodi i ohrabruje ga da progovori. Kada dijete uzme lutku u ruke, ono želi da lutka govori. Ta sloboda govora posebice je važna kod djece koja su povučena, kao i kod djece koja imaju poteškoće u govoru (poput mucanja) – terapijska vrijednost lutke odavno je prepoznata. Iza paravana s lutkom u rukama dijete se osjeća zaštićeno od svih ostalih, od pogleda, komentara, jer ne govori dijete, već lutka koja mu time daje slobodu da se izrazi kako želi. To može biti ubrzano, nerazumljivo, usporeno, visoko, piskutavo... Nijedna druga umjetnost osim scenske umjetnosti ne pruža djetetu takvu mogućnost govorne ekspresije i igre glasovnim mogućnostima (Županić Benić, 2019).

Dijete mlađe predškolske dobi, u igri lutkom, izražava se kratkim rečenicama koje su često nepravilne. Misao je brža u odnosu na govorne mogućnosti, pa se dijete služi pokretima, mimikom i čitavim tijelom da bi se izrazilo. Govor u igri sa scenskim lutkama mlađeg predškolskog djeteta često je nejasan, sa zastajkivanjem i ponavljanjem. Dijete starije predškolske dobi u igrama sa scenskom lutkom smanjuje motoričku aktivnost. Igra postaje sve više namijenjena stvaralačkom scenskom izrazu. Izražava se dužim monološkim i dijaloškim govorom koji je logički povezan. Upotrebljava i složenije gramatičke strukture koje su u skladu s razvojem njegova mišljenja. Igrajući se, stvara imaginarne predmete-rekvizite verbalno ih imenujući. Također, imenuje i neke složenije radnje koje lutka izvodi (Pokrivka, 1985).

Za lutkarske igre s pričanjem važna je neverbalna i verbalna komunikacija. To uvelike pomaže djetetu u korištenju riječi, oblikovanju rečenica, izmišljanju dijaloga, dovođenju lutaka u alegorijske konflikte, stvaranju parafraza na poznate priče s istim likovima ili izmišljanju potpuno novih situacija (Ivon, 2005). Majaron (2004) ističe da u igrovnim situacijama poput one da vanjski izgled „sugerira“ izmišljanje odgovarajućeg glasa, možemo vidjeti pravu moć lutke. To znači da potrebu za govornim izražavanjem pomažu i drugi vidovi kreativnosti: „lutka može pjevati, govoriti vrlo čudne strane jezike, mijenjati riječi i izraze u skladu s novim događajima, ona daje mogućnost da se u razgovoru čuje i suprotna strana, može recitirati priče i pjesme kako su napisane ili ih prepričati s gledišta lika koji se pojavljuje u priči ili pjesmi. Lutka je često znatiželjna i voli postavljati pitanja... davati neke naputke, govoriti u dijalektu ili dječjem žargonu...“ (Majaron, 2004: 83).

Lutka pomaže djetetu da osvijesti i osjeti svijet oko sebe. Svaku stvar iz naše svakodnevice možemo oživjeti i dati joj simbolično značenje. Kada dijete dobije priliku oživjeti stvari oko sebe, prirodu (npr. kamen, voće, biljke) i odigrati scenu s bićima iz priča ili bajki, ono dobiva priliku doživjeti svijet i s drugog gledišta (Ivon, 2005).

4. LUTKA – POSREDNIK U KOMUNIKACIJI

Osim u komunikaciji između djece, lutka može biti posrednik u komunikaciji djeteta i odrasle osobe. Majaron (2004) navodi da je jedan od najvažnijih koraka u djetetovom napredovanju otkrivanje načina komunikacije. Najnormalniji način za to je kroz osjećaje, ali oni ponekad mogu biti i opasni i stresni, a dijete na okolinu reagira na razini dojma. Komunikacija, dakako, nije uvijek adekvatna, što može izazvati neugodne osjećaje. To se može dogoditi zbog nesporazuma ili pogrešno upotrijebljene riječi.

Prema Županić Benić (2019), odrasla osoba uvijek je autoritet djetetu. U nekim odgojnim situacijama dijete neće htjeti komunicirati s odraslom osobom, što u cijelom odnosu i za djecu i za odrasle predstavlja stres. Uvođenjem lutke kao posrednika u takvoj situaciji, dijete se može potaknuti na suradnju i komunikaciju. U početku odrasla osoba pristupa s lutkom i započinje komunikaciju, a kasnije će se i dijete samo odvažiti na komunikaciju kada uvidi mogućnost i lakoću obraćanja kroz lutku i igru s odraslom osobom kao i s vršnjacima. Lutka osobito može pomoći odgojitelju u komunikaciji s djetetom s teškoćama u razvoju kao što su: akutne i/ili kronične bolesti, tjelesna invalidnost, poremećaji vida, sluha, zaostajanje u spoznajnom razvoju, poremećaji u glasovno-govornoj komunikaciji, poremećaji u ponašanju i slično. Navedene teškoće mogu dovesti do poteškoća u društvenom i emocionalnom razvoju djeteta. Neverbalna i simbolična komunikacija kroz lutku može pomoći djeci da uspostave odnos sa svojom sredinom i postupno steknu pozitivnu sliku o sebi (Ivon, 2010).

Igre lutkama po svom karakteru govorne su igre. Dijete se u ovim igrama služi jezičnim simbolima kao sredstvom izražavanja osjećaja i misli – to je jedan oblik kreativnog izražavanja predškolskog djeteta (Pokrivka, 1985). Prema Katz (1999) djeca razumiju situaciju i ispravno je prepoznaju, ali nemaju dovoljno praktične vještine u tome da bi se ponašala na prosocijalan način. Lutka će lakše preusmjeriti dječje neprihvatljivo ponašanje, jer će igre s različitim tipovima lutaka ojačati djetetovu komunikaciju (Majaron, 2004).

5. LUTKA – ODGOJITELJEV POMOĆNIK

Dječji životni prostor, kao mjesto igre i učenja djece i odraslih, mora biti otvoren i odgovarati potrebama djece, roditelja te kulturnoj i društvenoj sredini u kojoj djeluje (Ivon, 2010). Miljak (1996) navodi da dijete uči uz pomoć interakcije s društvenom i fizičkom sredinom tako da neprestano transformira i prerađuje svoja prethodna iskustva. Zadaća dječjeg vrtića je da djetetu osigura uvjete za otkrivanje, spoznavanje i svladavanje samoga sebe, za razvijanje odnosa, stjecanje iskustva i spoznaja o drugima, za spoznavanje svijeta oko sebe i razvijanje tehnika djelovanja na njega i u njemu.

Županić Benić (2019) navodi kako su važnost materijalnog okruženja u vrtiću posebice isticali začetnici alternativnih pedagogija: Maria Montessori, Rudolf Steiner, Loris Malaguzzi. Iznimno je važno da je materijal pripremljen i dostupan djeci jer upravo to utječe na njihovo korištenje u stvaralačkim aktivnostima djece, te koliko će djeci biti privlačan za istraživanje. U današnje vrijeme, kada su djeca okružena različitim uzbudljivim oblicima zabave, da bismo doprli do njihove imaginacije moramo ih izazvati različitim vizualnim, auditivnim i kinetičkim iskustvom, putem kojega će uroniti u proces kreiranja i aktivno sudjelovati. Mediji lako zaokupljuju djetetovu pozornost. Ipak, pažnja i fokus djece koja koriste medije pasivna su jer je netko za njih kreirao tu virtualnu stvarnost koju oni prihvaćaju bez kritičkog odmaka. S druge strane, u igri i improvizaciji s lutkom, djeca su tvorci cijelog procesa. U tome je prednost lutke jer djeca osjećaju slobodu koja im se nudi kroz kreativno izražavanje. Zato lutku možemo smatrati pomoćnikom odgojitelja, učitelja i roditelja, koji se danas suočavaju s izazovom koji pružaju svojevrsni uzbudljivi mediji.

Dostupnost materijala u vrtićkom okruženju treba biti promišljena i prilagođena samom uzrastu djeteta i njegovim mogućnostima manipuliranja ponuđenim materijalima. Prema Philipps (1999), Maria Montessori smatrala je da će djeca svoje prirodne potencijale ostvariti samo ako dobiju slobodu odabira u poticajnoj obrazovnoj okolini. Carlgren (1990) navodi da u svom modelu alternativne škole, Rudolf Steiner, poseban naglasak stavlja na razvijanje fine motorike kroz različite umjetničke aktivnosti te ručni rad. Pritom ističe važnost istoga za razvoj djetetova mozga, posebice u predškolskoj dobi i nižim razredima osnovne škole. Pokrivka (1985) govori da cjelokupnim odgojno-obrazovnim radom, odgojitelj omogućuje djeci bogat kontakt sa stvarnošću. Brine se da osmišljenim pedagoškim radom pruži djeci vrijedne doživljaje, iskustva i znanja. Odgojitelj motivira djecu na igru razgovorom, lutkama, glazbom, pjesmom, zagonetkom, te najvažnije, vlastitom igrom. On

izvodi kratke igre kao što su: lutkarske improvizacije, kratki igrokazi, dramatizacije pjesama itd. U rukama odgojitelja i najbolja lutka može postati nezanimljiva, a jednako tako „jedna tikvica natakuta na kažiprst može se pretvoriti u poetski simbol koji misli, osjeća, nešto poručuje, može postati mala čarolija“ (Pokrivka, 1985: 42). Prema Korošec (2004), lutka više ne služi samo za pripremanje predstave ili kao motivacija za aktivnosti, ona može postati magična snaga u rukama odgojitelja i djeteta koja potiče kognitivni, socijalni i emocionalni rast. Korošec nam također govori i o tome kako su djeca danas izložena velikom pritisku i stresu u dnevnoj komunikaciji i zato komuniciranje simboličkim jezikom – verbalnim i neverbalnim, može biti rješenje za poboljšanje komunikacije između odgojitelja i djeteta. Lutke i druge dramske aktivnosti mogu dovesti do znatnog poboljšanja u komunikaciji te smanjiti napetost između djece i odgojitelja. Lutka može postati novi autoritet, jači od odgojitelja. dijete lutki može pričati o svojim problemima i ponovno uspostaviti simboličku komunikaciju sa svojom okolinom.

6. KOMPETENCIJE ODGOJITELJA

Prema Anić (1991), kompetencija jest sposobnost kojom netko raspolaže, odnosno priznata stručnost. Nacionalni okvirni kurikulum (2011) kompetencije definira kao spoj znanja, vještina i stavova potrebnih pojedincima za vlastiti osobni ili profesionalni razvoj. Dok se kompetencije danas tako definiraju, psiholog White (1959, prema Županić Benić, 2017) taj pojam uvodi u znanost kako bi objasnio biološke čimbenike intrinzične motivacije u procesu učenja i interakcija s okolinom. Palekčić (2005, prema Županić Benić, 2017) navodi da se u obrazovnoj politici pojam kompetencije javlja s pojmom standardizacije u obrazovanju. Različiti službeni dokumenti kompetencije definiraju na različit način. Prema Referentnom okviru Europske unije za cjeloživotno obrazovanje (*Key Competences for Lifelong Learning*, 2007) kompetencije su definirane kao kombinacija znanja, vještina i stavova prihvatljivih u određenom kontekstu. Ključne kompetencije su one koje su svakome individualno potrebne za osobno zadovoljstvo i razvoj, aktivno sudjelovanje u društvu i zajednici, društvenoj inkluziji i zapošljavanju. Prema Zakonu o hrvatskom kvalifikacijskom okviru (NN 22/2013) kompetencije su znanja i vještine te pripadajuća samostalnost i odgovornost.

Prema Bouillet (2011) kompetencije je, u većini područja djelovanja teško jednoznačno odrediti, a osobito kada se radi o profesijama koje su usmjerene realizaciji složenih zadaća i iziskuju implementaciju mnogih i raznorodnih sposobnosti. Pojmovi

„kompetencije“ i „kompetentnost“ trebaju se razlikovati. Pri tome se kompetencije odnose na sposobnosti i usvojene standarde profesionalnog djelovanja, dok kompetentnost podrazumijeva usvojene standarde ponašanja (Rowe, 1995). Mijatović (2000) profesionalnu kompetentnost definira kao osobnu sposobnost da se čini, izvodi, upravlja ili djeluje na razini određenog znanja, umijeća i sposobnosti.

Današnja uloga odgojitelja drugačija je u odnosu na onu u začetcima institucijskog odgoja i obrazovanja. Dok se prije svodila tek na skrb o djeci, danas se odnosi na cjelokupni odgoj i obrazovanje u ranom djetinjstvu. Od odgojitelja se očekuje da budu eksperti u području pedagogije te da imaju i znanja iz svih područja koja mogu biti predmetom interesa djece rane i predškolske dobi, a ta očekivanja idu u pravcu definiranja odgojitelja kao multidisciplinarnog stručnjaka (Ebbeck i Waninganayaka, 2003, prema Višnjic Jevtić, 2018).

U kontekstu samoprocjene, Howell (1990) prema Ricijaš i Dodig (2011) razvio je model pet razina kompetentnosti – 1. Nesvjesna kompetentnost: što je to što ne znam da znam; 2. Svjesna nekompetentnost: što je to što znam da ne znam; 3. Svjesna kompetentnost: što znam da znam; 4. Nesvjesna kompetentnost: što sam zaboravio/la pa više ne znam da znam; 5. Svjesno-nesvjesna kompetentnost: što znam da ne znam da znam. Prema ovome samoprocjena predstavlja izazov i samim time neka ograničenja kao što je naša percepcija o nama samima budući da neki pojedinci imaju niže samopoštovanje pa se procjenjuju manje uspješnima (Huić, Ricijaš i Branica, 2010).

Važan element unutarnje procjene kvalitete ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje jest osposobljenost svih čimbenika odgojno-obrazovnog procesa (odraslih i djece) za stalnu i kvalitetnu samoprocjenu. Trajno unapređivanje vlastitih kompetencija, osobnih i profesionalnih, obaveza je odraslih kao važan postulat u radu s djecom. Njime se djeci pruža primjeren model kako bi se i ona osposobila za samounapređivanje (vještina i sposobnosti) i izgradnju odnosa s vršnjacima i ostalima u ustanovi i izvan nje (*Nacionalni kurikulum za rani predškolski odgoj i obrazovanje*, 2014). Samoprocjena ispitanika u istraživanju može se razlikovati od procjene koju bi dao drugi promatrač. Taylor i Brown (1988) prema Višnjic Jevtić (2018) ističu nerealističnu sliku ispitanika, iluziju kontrole i nerealističan optimizam kao moguće zapreke samoprocjene u istraživanjima, pri čemu na rezultate najviše utječe nerealna slika koju o sebi imaju ispitanici. Prema John i Robins (1994), samoprocjena je temeljena na stvarnosti koju konstruira društvo, pa je moguće da je jednaka percepciji drugih pojedinaca.

7. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj provedenog istraživanja bio je istražiti stavove odgojitelja o vlastitim kompetencijama za primjenu lutke u radu s djecom rane i predškolske dobi te istražiti zastupljenost lutaka u svakodnevnom, neposrednom radu s djecom u odgojnoj skupini.

8. ISTRAŽIVAČKA PITANJA

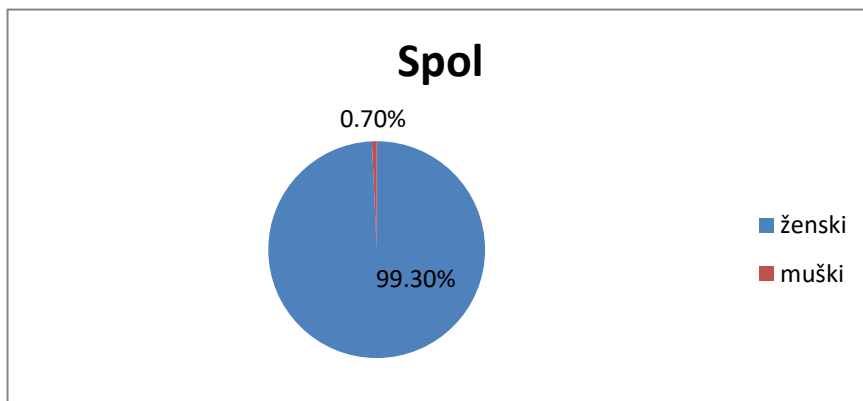
Ovo istraživanje temeljeno je na sljedećim istraživačkim pitanjima:

- Jesu li odgojitelji educirani u području lutkarstva i scenske umjetnosti?
- Koriste li (i koliko često) odgojitelji lutke u radu s djecom rane i predškolske dobi?
- Osjećaju li se odgojitelji kompetentnima za provođenje lutkarskih aktivnosti?
- Koliko su odgojitelji zadovoljni vlastitim znanjem o lutkarstvu te izvođenjem lutkarskih aktivnosti s djecom rane i predškolske dobi?

9. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

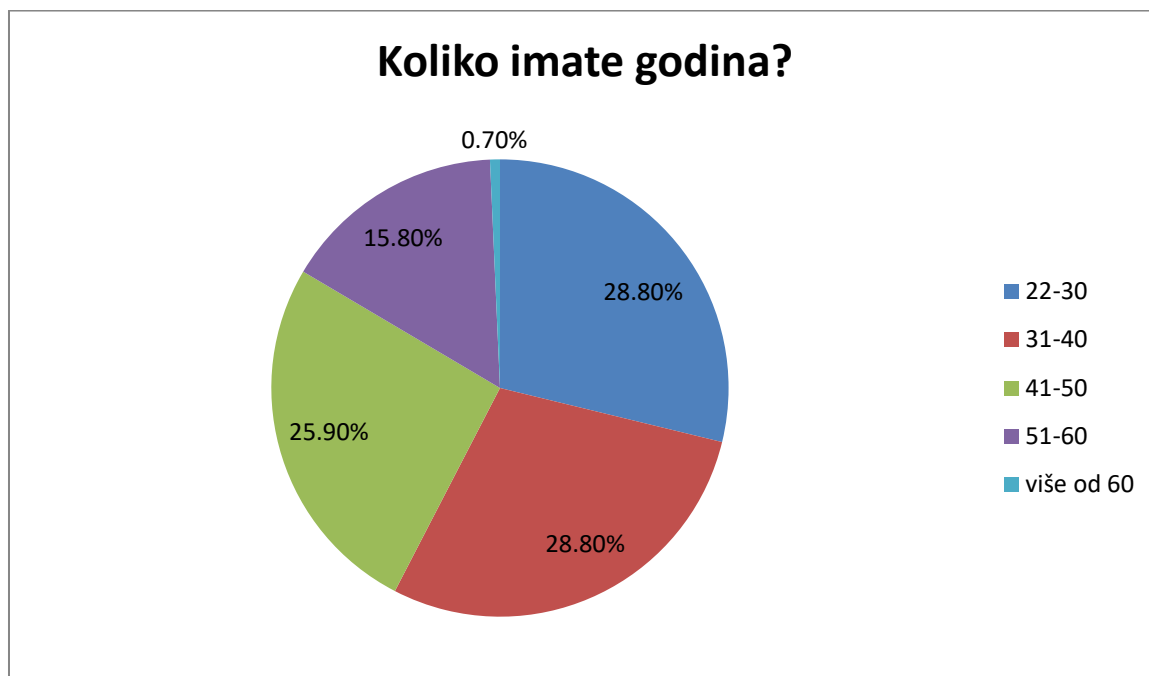
9.1. UZORAK I PRIKUPLJANJE PODATAKA

Ciljana populacija za ovo istraživanje su odgojiteljice i odgojitelji djece rane i predškolske dobi. Istraživanje je provedeno na području Republike Hrvatske tijekom srpnja 2020. godine. Podatci u prikupljeni online anketnim upitnicima. Svi anketni upitnici u potpunosti su anonimni i korišteni su za obradu podataka putem „*Google obrasca*“, preko kojega je anketni upitnik i napravljen. Anketni upitnici su odgojiteljima distribuirani putem društvenih mreža te *e-maila*. Ukupan broj ispitanika je 139 odgojitelja/ica. Od toga je 138 ispitanika ženskog spola, odnosno 99,3 %, a 1 muškog spola, odnosno 0,7 % (grafikon 1).

Grafikon 1. Spol ispitanika

Dob ispitanika je između 22 godine i više od 60 godina. Najviše ispitanika ima između 22 i 40 godina, njih 80 (22-30 godina – 28,8%, 31-40 godina – 28,8%). Ispitanika koji imaju 41-50 godina ima 36 (25,9%), onih između 51-60 godina 22 (15,8%), a svega jedan ispitanik ima više od 60 godina (0,7%) (grafikon 2).

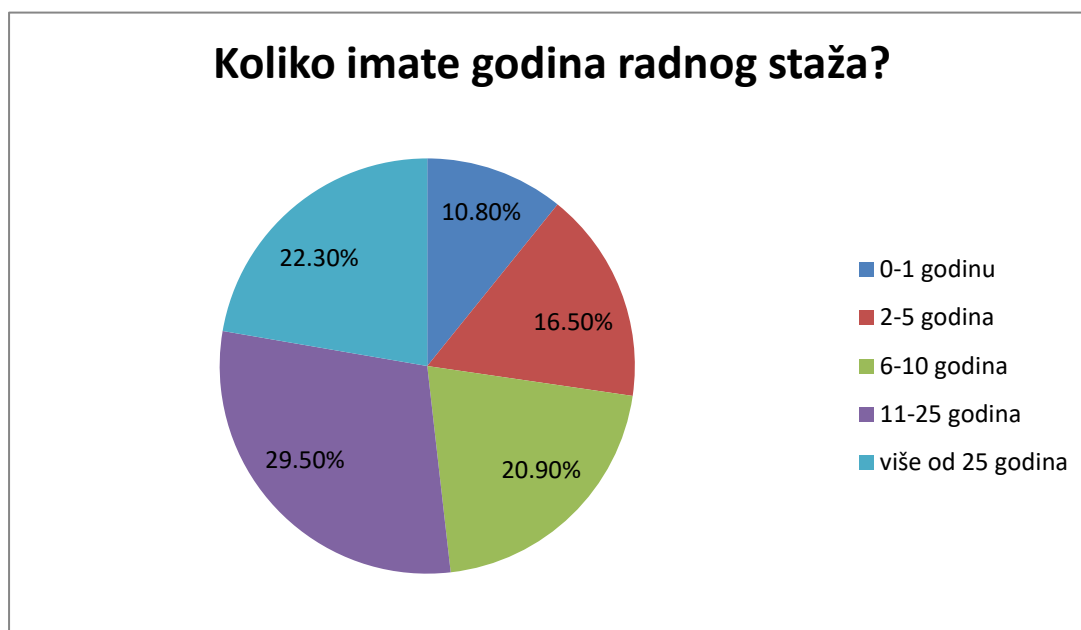

Grafikon 2. Dob ispitanika

Prema mjestu stanovanja, najviše ispitanika je iz Grada Zagreba (33,1%), Zagrebačke županije (19,4%) te Splitsko-dalmatinske županije (15,8%). Ostatak ispitanika obuhvatio je sljedeće županije: Istarska (8 ispitanika), Osječko-baranjska (6 ispitanika), Primorsko-goranska (5 ispitanika), Krapinsko-zagorska (4 ispitanika), Brodsko-posavska (4 ispitanika), Sisačko-moslavačka (3 ispitanika), Varaždinska (3 ispitanika), Dubrovačko-neretvanska (3 ispitanika), Koprivničko-križevačka (2 ispitanika), Šibensko-kninska (2 ispitanika), te po 1 ispitanik iz Bjelovarsko-bilogorske, Zadarske, Vukovarsko-srijemske te Međimurske županije.

S obzirom na razinu stručne spreme, najviše ispitanika, 51,1% završilo je stručni preddiplomski sveučilišni studij, 41% diplomski studij, dok je 7,9% ispitanika zaokružilo odgovor „ostalo“. Najviše ispitanika, njih 71 studij je završilo u Zagrebu. Zatim u Splitu, Petrinji, Čakovcu, Puli, Osijeku, Rijeci, Zadru i Mostaru.

S obzirom na iskustvo, odnosno godine radnog staža, najviše ispitanika, njih 41 ima između 11 i 25 godina radnoga staža, 29,5%. Više od 25 godina radnog staža ima 22,3% ispitanika, odnosno 31 ispitanik, od 6 do 10 godina radnog staža ima 29 ispitanika, 20,9%, 23 ispitanika (16,5%) ima 2-5 godina radnog staža, a najmanje, 10,8%, odnosno 15 ispitanika ima 0-1 godinu radnog staža (grafikon 3).

Grafikon 3. Godine radnog staža

9.2. OPIS ANKETNOG UPITNIKA

Anketni upitnik kojim se istražuje samoprocjena kompetencija odgojitelja za primjenu lutke u radu s djecom rane i predškolske dobi sastavljen je od 40 pitanja koja se mogu svrstati u tri kategorije. Anketa je anonimnog karaktera kako bi se ispitanicima pružila sigurnost u iskrenim i otvorenim odgovorima na postavljena pitanja.

Prvi dio upitnika sastoji se od 18 općih pitanja. Pitanja se odnose na spol, dob, stručnu spremu, godine radnog staža, mjesto stanovanja te pohađanja studija, završeno srednjoškolsko i visoko obrazovanje te na pitanja o umjetničkom obrazovanju te preferencijama djece u izboru igračaka.

Drugi dio upitnika odnosi se na primjenu lutaka u aktivnostima s djecom rane i predškolske dobi i sastoji se od 13 pitanja. U ovom dijelu ispitivala se zastupljenost lutaka u radu odgojitelja, samostalna izrada lutaka te izrada lutaka s djecom, kojim izvorima se

odgojitelji koriste pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti (internet, stručna literatura, konzultiranje s kolegicama i kolegama) te koliko se oslanjaju na vlastito teorijsko znanje i iskustvo. Također, pitanja su se odnosila i na zadovoljstvo odgojitelja izvođenje lutkarskih aktivnosti, motivacijom djece i njihovim odgovorom na lutkarske aktivnosti te koliko problem odgojiteljima predstavlja pronalaženje teme za lutkarske aktivnosti.

Treći i posljednji dio upitnika odnosio se na analizu i vrednovanje, odnosno samoprocjenu vlastitih kompetencija odgojitelja u provođenju lutkarskih aktivnosti. U ovom dijelu odgojitelji su odgovorili na devet pitanja koja su se odnosila na organizaciju aktivnosti, analizu vlastitog rada, realizaciju lutkarske aktivnosti te povratnu informaciju djece o provedenoj aktivnosti. Također, pitanja su se odnosila na procjenu vlastitog znanja, vještina i sposobnosti za provođenje lutkarskih aktivnosti, dječju zainteresiranost za izradu lutaka i lutkarske aktivnosti.

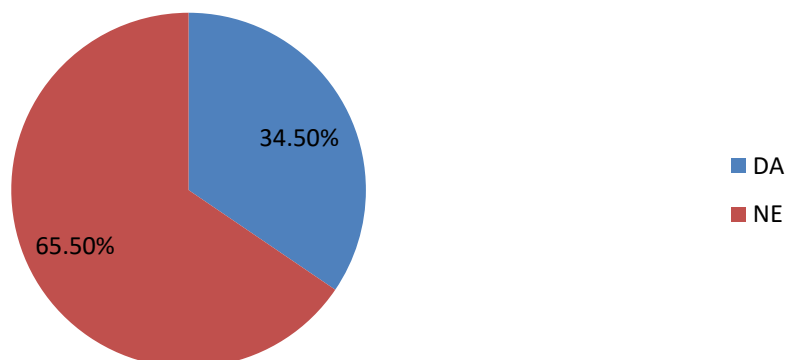
10. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

10.1. PRVI (OPĆI) DIO ANKETE

Pitanja u prvom dijelu upitnika bila su podijeljena na pitanja s višestrukim izborom, pitanja na koja se odgovara prema ljestvici, pitanja kratkog odgovora te pitanja na koja se daje odgovor „da“ ili „ne“. Pitanja su obuhvatila opće podatke o ispitaniku (dob, spol, završeno srednjoškolsko te visoko obrazovanje, mjesto stanovanja te završetka studija te godine radnog staža). Ostala pitanja obuhvatila su područje umjetničkog obrazovanja odgojitelja te preferencija djece kod odabira igračaka.

Najviše ispitanika završilo je gimnaziju, odnosno njih 46%, 33,1% ispitanika završilo je strukovnu školu, a samo 4 ispitanika, odnosno 2,9% odgovorili su da su završili umjetničku školu, a 18% ispitanika zaokružilo je odgovor „ostalo“. Na pitanje „Imate li umjetničko obrazovanje izvan redovnog školovanja (glazbena škola, likovne radionice, folklorno društvo,...)“ većina, 65,5% odgovorilo je „NE“, dok je 34,5% dalo potvrđan odgovor (grafikon 4).

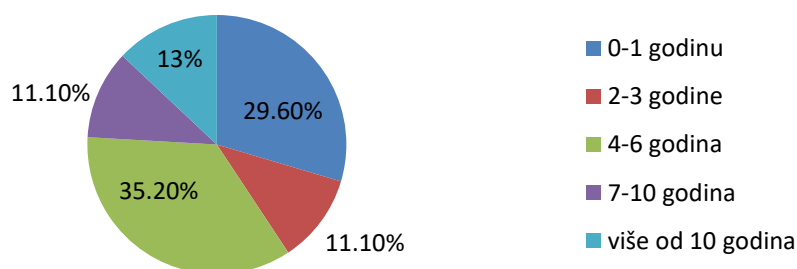
Imate li umjetničko obrazovanje izvan redovnog školovanja (glazbena škola, likovne radionice, folklorno društvo,...)

Grafikon 4. Prethodno umjetničko obrazovanje izvan redovnog školovanja

Većina odgovora na prethodno pitanje odnosila su se na glazbene škole, likovne radionice te plesne edukacije i folklorna društva. Bilo je i odgovora poput zbornog pjevanja, radionica izrade lutaka, dramsko-scenske radionice, art terapije te studija Waldorfske pedagogije. Najviše ispitanika s prethodnim umjetničkim obrazovanjem odgovorili su da su umjetničko obrazovanje pohađali između četiri i šest godina (35,2%), zatim slijede oni koji su umjetničko obrazovanje pohađali između nula i jedne godine (29,6%), zatim oni koji su se time bavili više od deset godina (13%), između dvije i tri godine njih 11,1%, te također 11,1% ispitanika umjetničkim obrazovanjem bavilo je između sedam i deset godina (grafikon 5).

Koliko godina ste pohađali umjetničko obrazovanje?

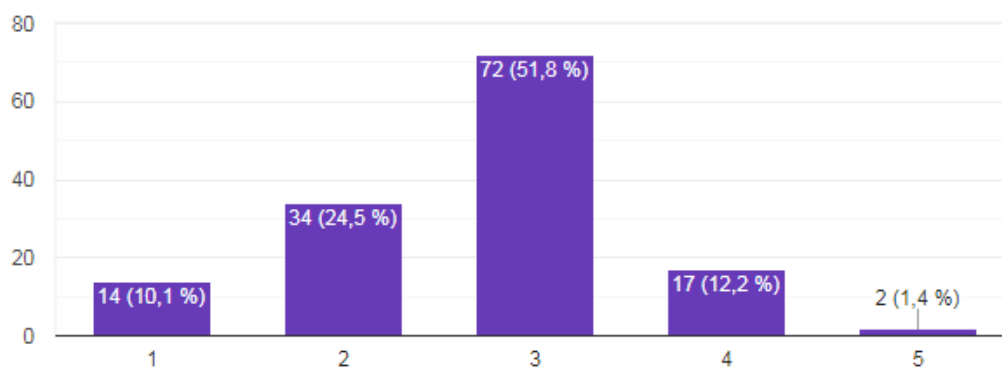

Grafikon 5. Godine pohađanja umjetničkog obrazovanja

Na pitanja „Koliko često posjećujete koncerte umjetničke glazbe, opere, mjuzikle i sl.“ te na pitanje „Koliko često posjećujete lutkarske predstave“ ispitanici su trebali odgovoriti prema sljedećoj skali: 1 – nikada, 2 – jedanput godišnje, 3 – nekoliko puta godišnje, 4 – jedanput mjesečno, 5 – svaki tjedan. Na oba pitanja najviše ispitanika odgovorilo je 3 – nekoliko puta godišnje (51,8%, odnosno 37,4%). Također u oba pitanja najmanje ispitanika odgovorilo je 5 – svaki tjedan, njih 1,4%, odnosno kada su u pitanju lutkarske predstave 2,2% (grafikoni 6 i 7).

Koliko često posjećujete koncerte umjetničke glazbe, opere, mjuzikle i sl?

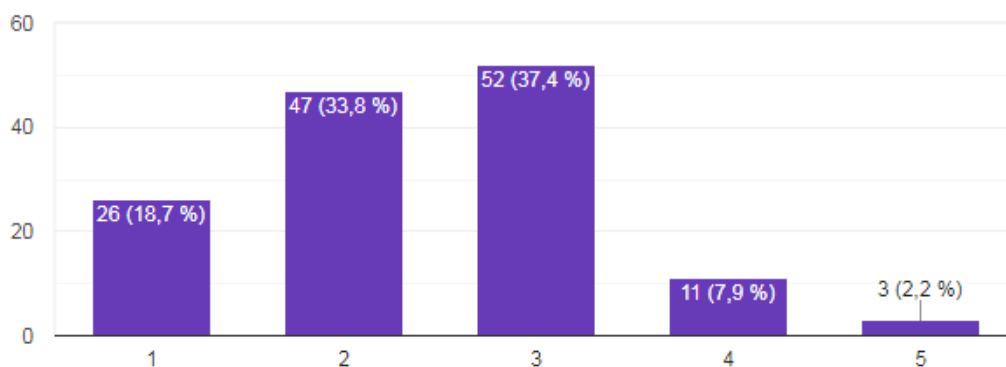
139 odgovora

Grafikon 6. Posjećivanje koncerata umjetničke glazbe, opere, mjuzikala i sl.

Koliko često posjećujete lutkarske predstave?

139 odgovora

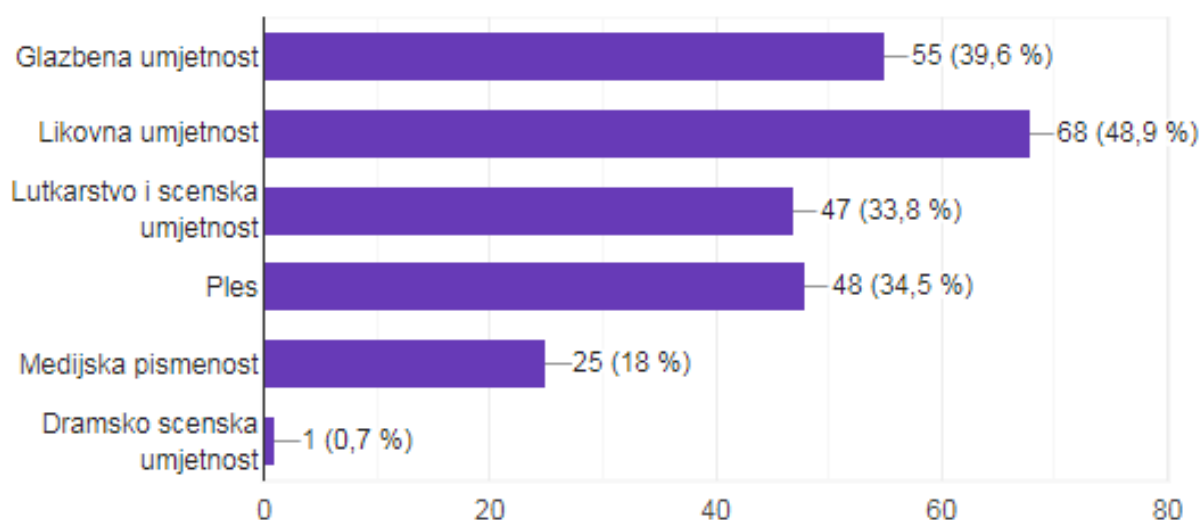

Grafikon 7. Posjećivanje lutkarskih predstava

Na pitanje „Koja umjetnost Vas zanima najviše?“ ispitanici su imali mogućnost izabrati 2 odgovora. Najviše njih odabralo je likovnu umjetnost (48,9%), zatim glazbenu umjetnost (39,6%), ples (34,5%), lutkarstvo i scensku umjetnost (33,8%), medijsku pismenost (18%) te je samo jedan ispitanik, odabrao dramsko scensku umjetnost što čini 0,7% svih ispitanika (grafikon 8).

Koja umjetnost Vas zanima najviše? (možete odabrati do 2 odgovora)

139 odgovora

Grafikon 8. Najzanimljivije umjetnosti

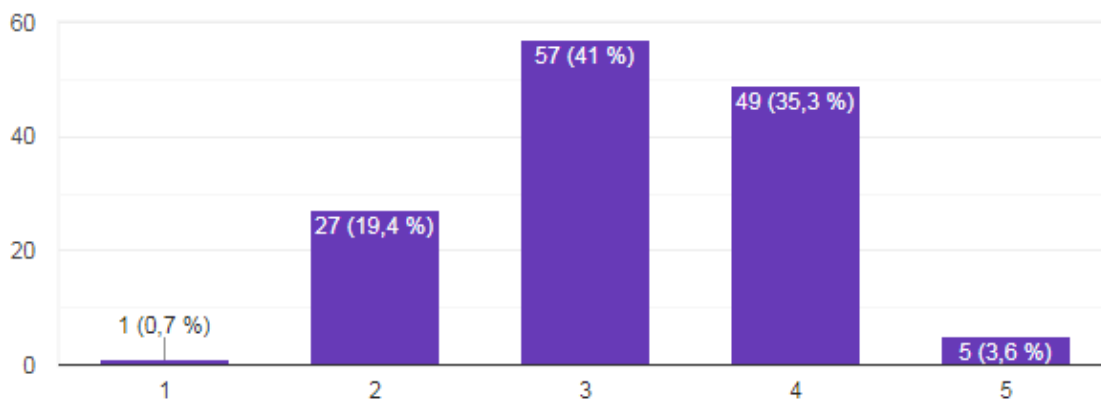
Na pitanje „Jeste li pohađali radionice ili edukacije vezane uz lutkarstvo?“ 48 ispitanika (34,5%) odgovorilo je potvrdno, dok je većina (65,5%) odgovorilo da nije pohađalo nikakve radionice niti edukacije vezane uz lutkarstvo. Sljedeće pitanje odnosilo se na mjesto pohađanja radionice ili edukacije. Na to pitanje najveći dio odgovora odnosio se na pohađanje kolegija na fakultetu, u vrtiću u nadležnosti AZOO, te na različite studije (*Kvak, Kubus, Play drama*), plesni centar, te vlastiti aranžman.

Kada su pitani da ocjene vlastito poznavanje umjetničkih područja s obzirom na prethodno obrazovanje prema skali: 1 – nikakvo, 2 – slabo, 3 – dobro, 4 – vrlo dobro te 5 – izvrsno, odgojitelji su u većini odgovorili da je njihovo poznavanje umjetničkih područja

„dobro“ (41%), a najmanje njih, svega jedan odgovor bio je da je njegovo poznavanje umjetničkih područja „nikakvo“ (grafikon 9).

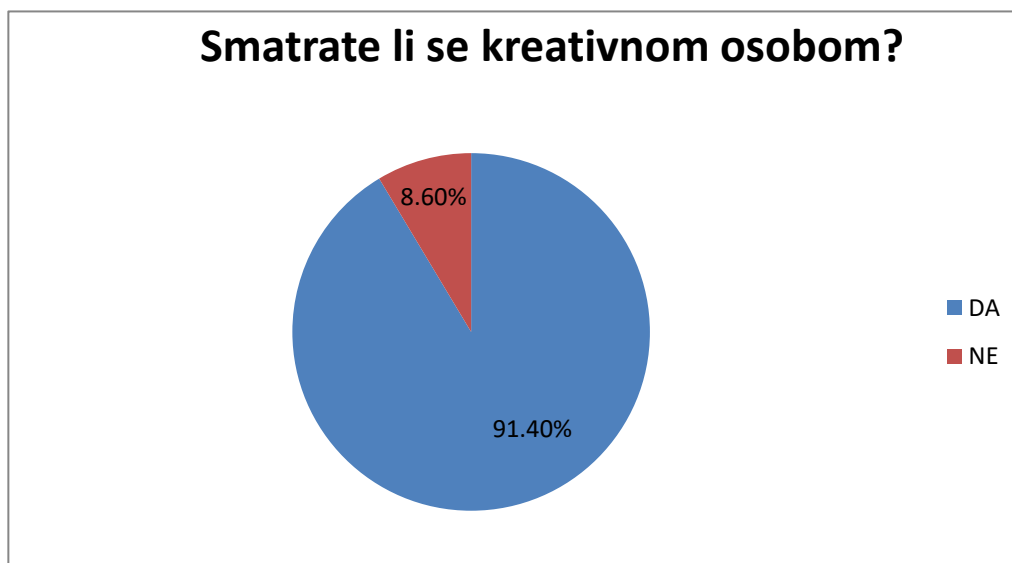
Ocijenite Vaše poznavanje umjetničkih područja s obzirom na prethodno obrazovanje.

139 odgovora

Grafikon 9. Poznavanje umjetničkih područja

Kao što je i očekivano, većina odgojitelja smatra se kreativnom osobom, njih 91,4% na to pitanje odgovorilo je potvrdno, dok je svega 8,6% odgovora bilo negativno (grafikon 10). Kada su u pitanju preferencije kod izabira igračaka kod djece, većina odgojitelja (59%) smatra da se djeca više igraju sa samostalno izrađenim igračkama, a 41% smatra da djeca više izabiru gotove/kupljene igračke.

Grafikon 10. Samoprocjena kreativnosti odgojitelja

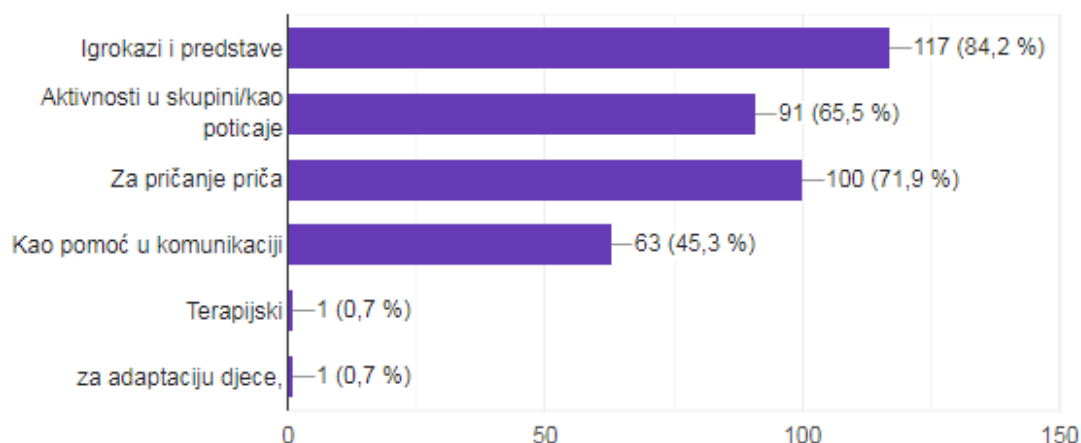
10.2. DRUGI DIO: PRIMJENA LUTAKA U AKTIVNOSTIMA S DJECOM RANE I

PREDŠKOLSKE DOBI

U drugom dijelu ankete, ispitanici su odgovarali na pitanja višestrukog izbora, „da – ne“ pitanja, te prema ljestvici. Prvi dio pitanja odnosio se na primjenu i samostalnu izradu lutaka te izradu lutaka s djecom te zastupljenost lutaka u neposrednom radu s djecom, dok se drugi dio pitanja odnosio na izvore istraživanja, pripremu i motivaciju djece te na vlastito zadovoljstvo izvođenjem lutkarskih aktivnosti. 132 ispitanika odgovorila su da koriste lutke u radu s djecom rane i predškolske dobi, dok je njih sedmero odgovorilo da ih ne koriste. Kada su pitani da procjene koliko ih često koriste u svom radu, odgovarali su prema ljestvici: 1 – nikada, 2 – jedanput godišnje, 3 – nekoliko puta godišnje, 4 – jedanput mjesečno, 5 – svaki tjedan. 56 ispitanika odgovorilo je da lutku koriste svaki tjedan, to čini većinu, odnosno 40,3% odgovora, 45 ispitanika (32,4%) lutku u svom radu koristi jedanput mjesečno, 31 ispitanik (22,3%) nekoliko puta godišnje, sedam ispitanika (5%) jedanput godišnje, a niti jedan ispitanik nije odgovorio da nikada ne koristi lutku u radu s djecom rane i predškolske dobi. Kada se radi o svrsi izrade i korištenja lutke s djecom, ispitanici su mogli izabrati više odgovora koji se odnose na njih i njihov rad s djecom. Većina lutku izrađuje ili koristi za igrokaze i predstave, malo manje njih za pričanje priča, zatim za aktivnosti u skupini i kao poticaje, zatim kao pomoć u komunikaciji, dok je svega po jedan odgovor da lutku koriste u terapijske svrhe i za adaptaciju djece u skupini (grafikon 11).

U koje svrhe izrađujete/koristite lutke s djecom?

139 odgovora

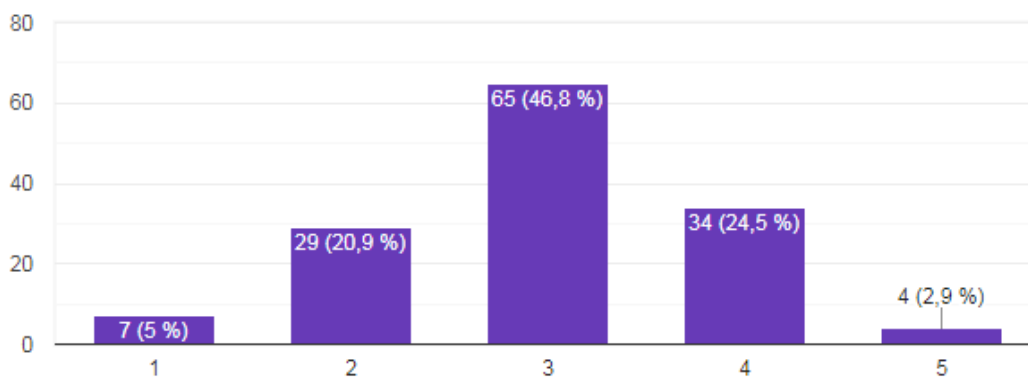

Grafikon 11. Svrha izrade/korištenja lutke

Odgojitelji često sami izrađuju poticaje i aktivnosti za rad u skupini, tako da se u ovom dijelu ankete našlo i pitanje o tome koliko često samostalno izrađuju lutke (grafikon 12), ali i koliko ih često izrađuju s djecom (grafikon 13). Na ova pitanja također su odgovarali prema ljestvici od 1 – nikada do 5 – svaki tjedan. Većina odgojitelja procijenila je da lutku samostalno izrađuju nekoliko puta godišnje (46,8%), isto tako je većina odgovorila da nekoliko puta godišnje izrađuju lutke s djecom (43,2%). Također, na oba pitanja najmanji postotak ispitanika odgovorio je da lutke izrađuju svaki tjedan, na oba pitanja tako je odgovorilo samo 2,9% ispitanika.

Koliko često samostalno izrađujete lutke?

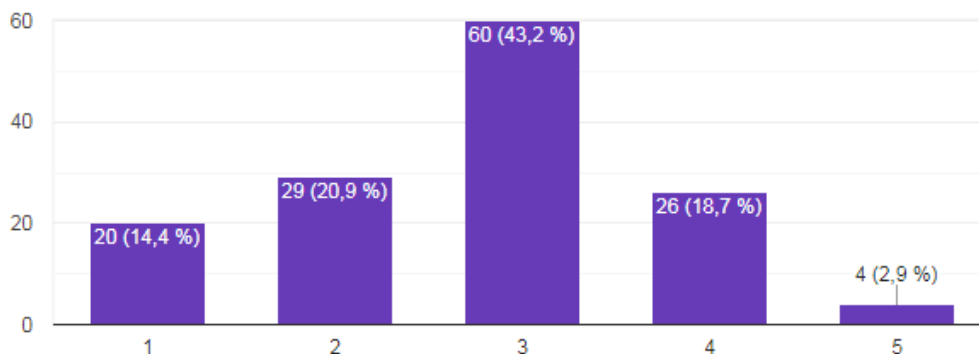
139 odgovora

Grafikon 12. Samostalno izrađivanje lutaka

Koliko često izrađujete lutke djecom?

139 odgovora

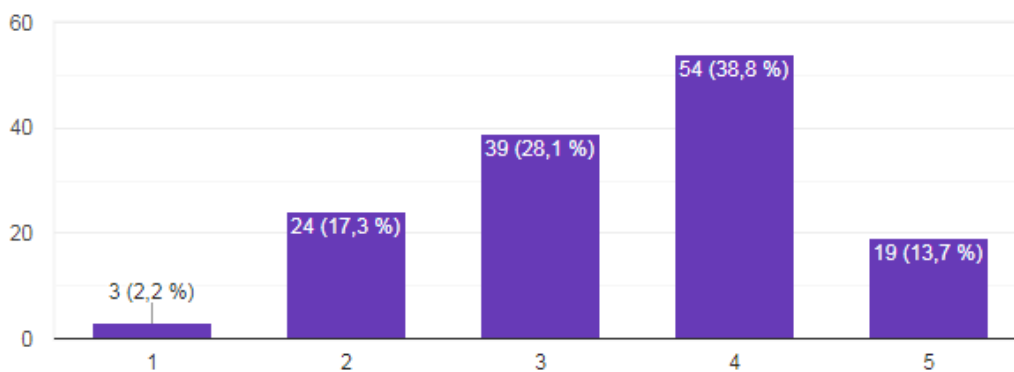
Grafikon 13. Izrađivanje lutaka s djecom

Na drugi dio pitanja koji se odnosio na izvore istraživanja, pripremu i motivaciju djece te na vlastito zadovoljstvo izvođenjem lutkarskih aktivnosti odgojitelji su odgovarali prema ljestvici: 1 – nimalo, 2 – malo, 3 – osrednje, 4 – u većoj mjeri, 5 – izrazito.

Prva tri pitanja odnosila su se na izvore istraživanja lutkarstva i scenske umjetnosti. Kada se kao izvor istraživanja navodi internet, najveći broj ispitanika, njih 54 (38,8%) odgovara da se u većoj mjeri služi internetom, njih 39 (28,1%) se internetom služe osrednje, 24 (17,3%) ispitanika malo, 19 (13,7%) izrazito, a svega tri ispitanika (2,2%) se internetom pri istraživanju ne služi nimalo (grafikon 14). Stručnom literaturom izrazito se koristi svega 12,9% ispitanika, u većoj mjeri njih 27,3%, osrednje 40,3%, stručnu literaturu malo koristi 12,9% ispitanika, a nimalo 6,5% ispitanika (grafikon 14). Na pitanje koliko se pri istraživanju konzultiraju s kolegicama/kolegama, većina odgovara da se s kolegama konzultira u većoj mjeri (33,8%), 36 ispitanika se izrazito često konzultira s kolegicama i kolegama što ini 25,9% ispitanika, njih 43 (30,9%) s kolegama se konzultira osrednje često, 12 ispitanika malo, dok se samo jedan ispitanik nimalo ne konzultira s kolegicama i kolegama (grafikon 16).

Koliko se pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti koristite internetom?

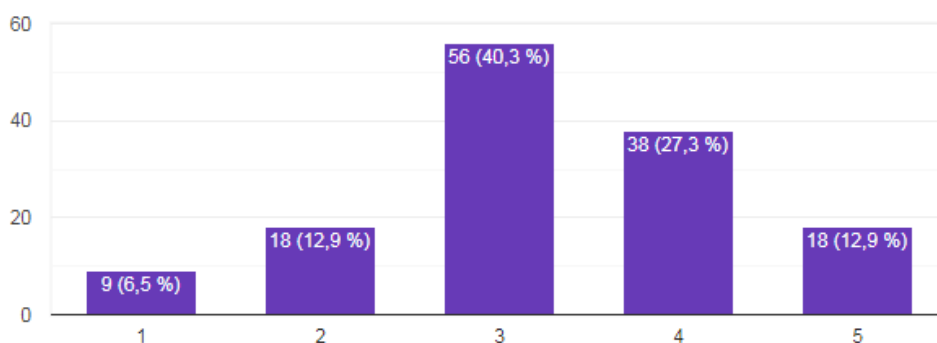
139 odgovora

Grafikon 14. Korištenje internetom pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti

Koliko se pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti koristite stručnom literaturom?

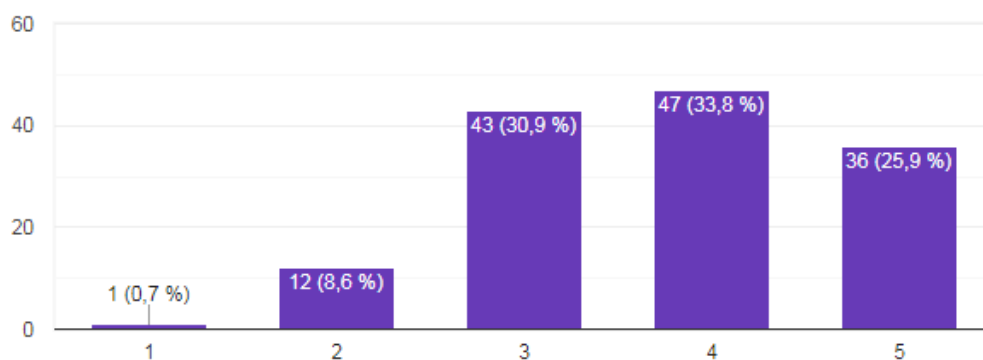
139 odgovora

Grafikon 15. Korištenje stručnom literaturom pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti

Koliko se pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti konzultirate s kolegicama/kolegama?

139 odgovora

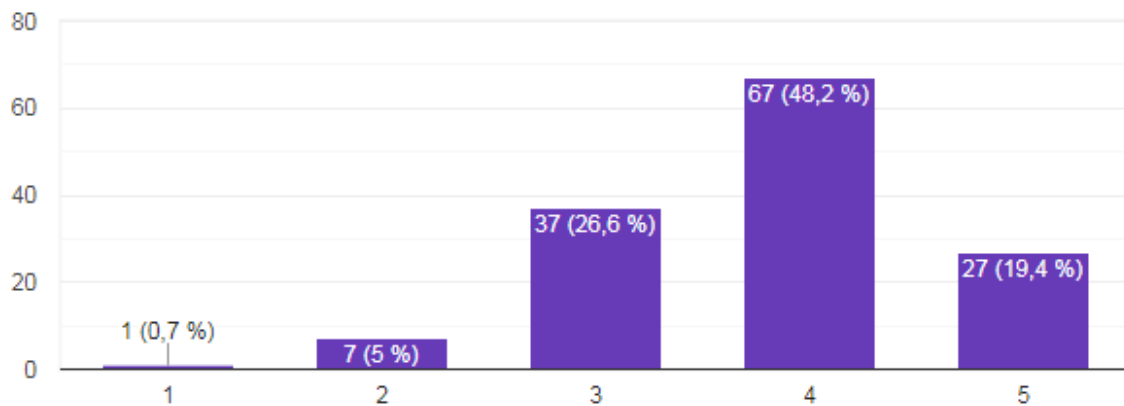

Grafikon 16. Konzultiranje s kolegicama i kolegama pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti

Pri primjeni lutaka u radu s djecom, na vlastito teorijsko znanje i iskustvo u većoj mjeri oslanja se 67 ispitanika (48,2%), dok se svega jedan ispitanik nimalo ne oslanja na vlastito teorijsko znanje i iskustvo (grafikon 17).

Koliko se pri primjeni lutaka u radu s djecom oslanjate na vlastito teorijsko znanje i iskustvo?

139 odgovora

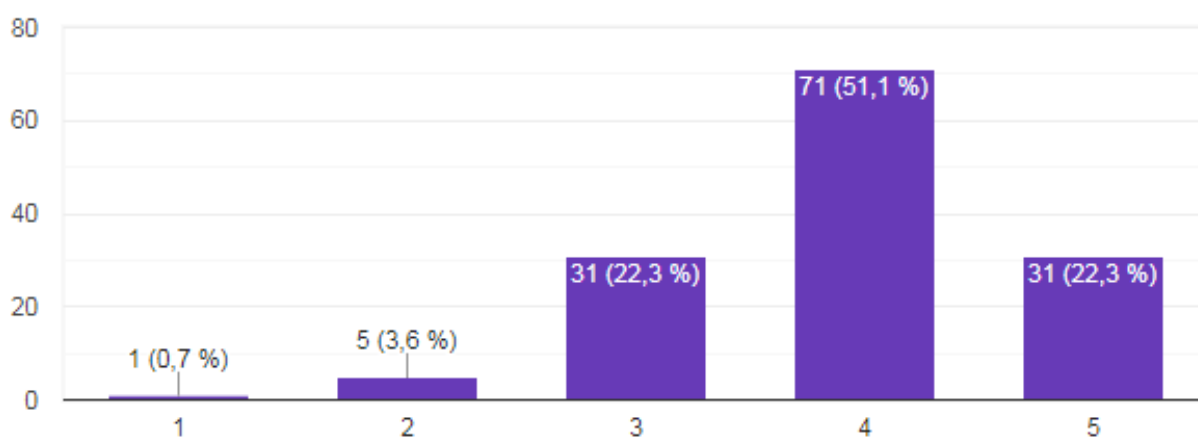

Grafikon 17. Oslanjanje na vlastito teorijsko znanje i iskustvo

Većina ispitanika u većoj mjeri je zadovoljna vlastitom pripremom za izvođenje lutkarskih aktivnosti (51,8%), dok nimalo nije zadovoljno svega pet ispitanika (3,6%). Kada se radi o motivaciji djece za lutkarske aktivnosti, većina ispitanika (51,1%) odgovorila je da je u većoj mjeri zadovoljna kako motivira djecu, 31 ispitanik odgovorio je da je izrazito zadovoljan kako motivira djecu, također, 31 ispitanik osrednje je zadovoljan vlastitom motivacijom djece, svega pet ispitanika malo su zadovoljna, dok je tek 1 ispitanik u potpunosti nezadovoljan vlastitom motivacijom djece za lutkarske aktivnosti (grafikon 18). Prema ovim odgovorima, očekivano je da su ispitanici većinom zadovoljni dječjim odgovorima na lutkarske aktivnosti. Najveći broj ispitanika u većoj mjeri je zadovoljan dječjim odgovorom na lutkarske aktivnosti, njih 39,6% izrazito je zadovoljno, 20 ispitanika (14,4%) osrednje je zadovoljno, samo jedan ispitanik malo je zadovoljan dok niti jedan ispitanik nije u potpunosti nezadovoljan dječjim odgovorom na lutkarske aktivnosti (grafikon 19).

Zadovoljan/na sam kako motiviram djecu za lutkarske aktivnosti.

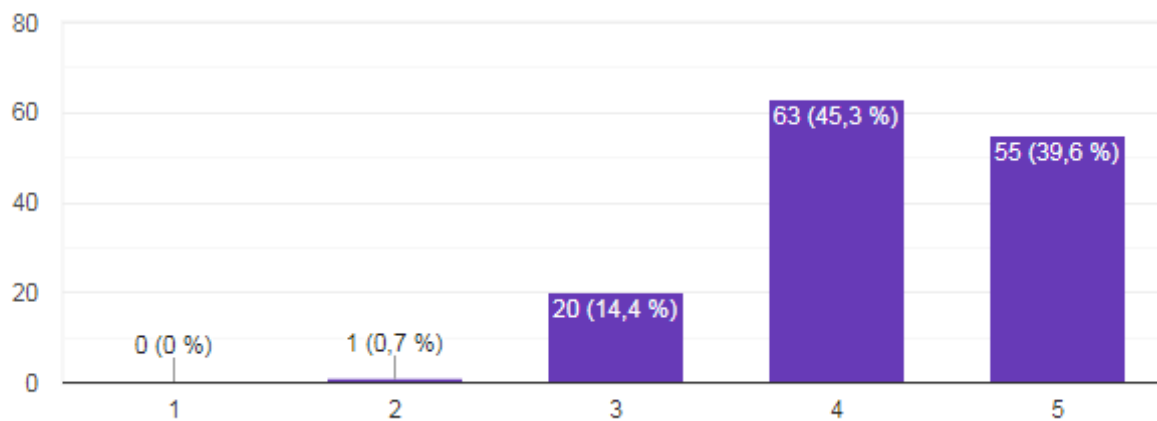
139 odgovora

Grafikon 18. Zadovoljstvo odgojitelja motivacijom djece

Zadovoljan/na sam dječjim odgovorom na lutkarske aktivnosti.

139 odgovora

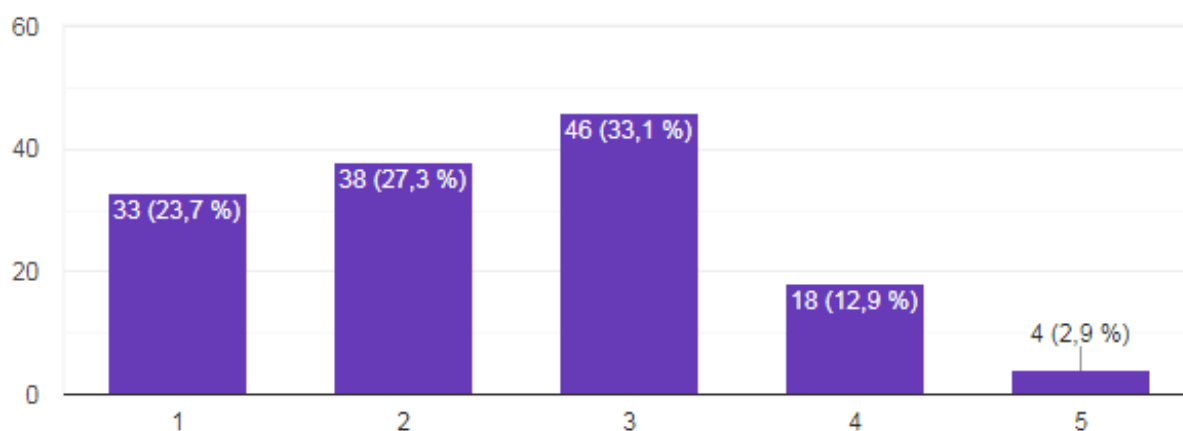

Grafikon 19. Zadovoljstvo odgojitelja dječjim odgovorom na lutkarske aktivnosti

Posljednje pitanje drugog dijela ankete odnosi se na to koliko je problem odgojiteljima predstavlja pronalaženje teme za lutkarsku aktivnost (grafikon 20).

Koliki mi problem predstavlja pronalaženje teme za lutkarsku aktivnost.

139 odgovora

Grafikon 20. Pronalaženje teme za lutkarsku aktivnost

Prema odgovorima na ovo pitanje možemo uočiti da većini odgojitelja pronalaženje teme za lutkarske aktivnosti ne predstavlja izraziti problem. Kao izraziti problem, pronalaženje teme označilo je svega 2,9% ispitanika, dok nikakav problem to ne predstavlja 23,7% ispitanika. Najveći broj ispitanika odgovorio je da im pronalaženje teme predstavlja osrednje veliki problem (33,1%), a 27,3% smatra da im pronalaženje teme predstavlja mali problem.

10.3. TREĆI DIO: ANALIZA I VREDNOVANJE

U trećem dijelu ankete pitanja su se odnosila na samoprocjenu odgojitelja za organizaciju aktivnosti, analizu vlastitog rada, realizaciju lutkarske aktivnosti te povratnu informaciju djece o provedenoj aktivnosti, na procjenu vlastitog znanja, vještina i sposobnosti za provođenje lutkarskih aktivnosti te dječju zainteresiranost za izradu lutaka i lutkarske aktivnosti. Pitanja su bila sastavljena u obliku Likertove ljestvice od 5 stupnjeva (1 – ne slažem se, 2 – uglavnom se ne slažem, 3 – niti se slažem niti se ne slažem, 4 – uglavnom se slažem, 5 – u potpunosti se slažem).

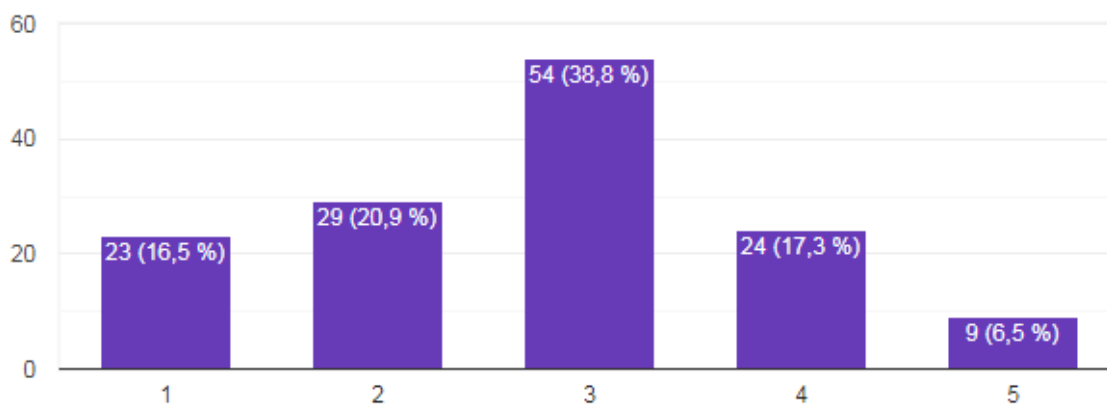
Iz posljednjeg dijela ankete vidljivo je da su ispitanici uglavnom zadovoljni vlastitim radom i dječjim odgovorom vezanim uz lutkarske aktivnosti. Čak 89,2% ispitanika smatra da zadobiva pažnju djece i motivira ih na lutkarske aktivnosti. Od toga se njih 32,4% u potpunosti slaže, dok se 56,8% ispitanika uglavnom slaže s tom tvrdnjom. Samo jedan

ispitanik ili 0,7% se u potpunosti ne slaže, 2,2% ih se uglavnom ne slaže, a 7,9% se niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom da zadobivaju pažnju djece i motiviraju ih na lutkarske aktivnosti. Kada je riječ o organizaciji lutkarskih aktivnosti, rezultati su ponovno pozitivni. Većina ispitanika smatra da dobro organizira lutkarske aktivnosti, odnosno 20,9% se u potpunosti slaže, dok se 56,8% uglavnom slaže s tom tvrdnjom. 26 ispitanika ili 18,7% se niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom, dok se svega 5 ispitanika ili 3,6% uglavnom ne slažu s tim da dobro organiziraju aktivnosti.

Iako su rezultati pokazali da su odgojitelji uglavnom zadovoljni vlastitim radom, motivacijom i organizacijom lutkarskih aktivnosti, kada se radi o analizi vlastitog rada većina (38,8%) odgovara kako se niti slažu niti ne slažu s tom tvrdnjom. Samo 16,5% se u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom, dok se 20,9% uglavnom ne slaže s tom tvrdnjom. Čak 17,3% se uglavnom slažu s tim da im je teško analizirati svoj rad, a 6,5% njih odgovara da se u potpunosti slažu s tim da im je teško analizirati svoj rad s djecom, metode i pristup koji koriste (grafikon 21). Prema ovome, vidljivo je da odgojitelji ne mogu uvijek dobro procijeniti vlastiti rad. Na pitanje o tome ukazuju li im povratne informacije djece da razumiju što trebaju raditi, većina odgovara da se uglavnom slažu (56,1%), a u potpunosti se slaže 34,5% ispitanika. Ostali (9,4%) se niti slažu niti ne slažu s tom tvrdnjom (grafikon 22).

Teško mi je analizirati svoj rad s djecom, metode i pristup koji koristim.

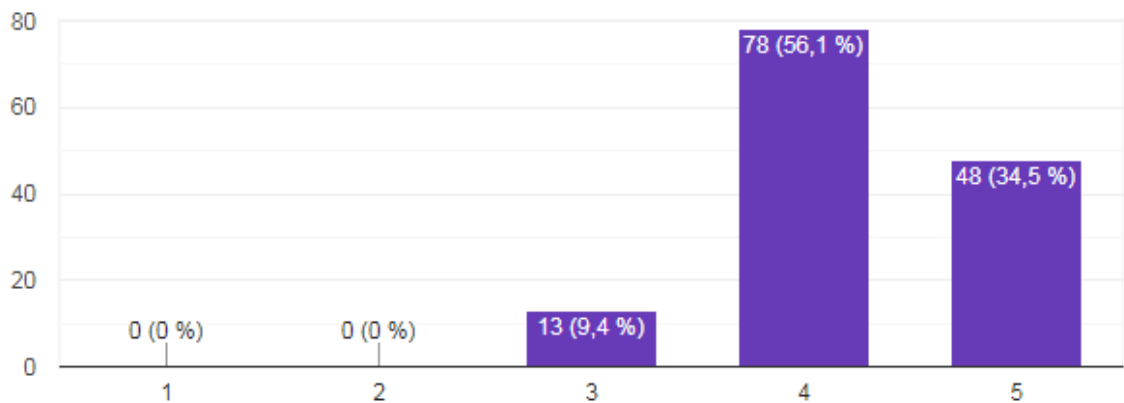
139 odgovora

Grafikon 21. Analiza vlastitog rada, metoda i pristupa s djecom

Povratne informacije djece ukazuju mi da razumiju što trebaju raditi.

139 odgovora

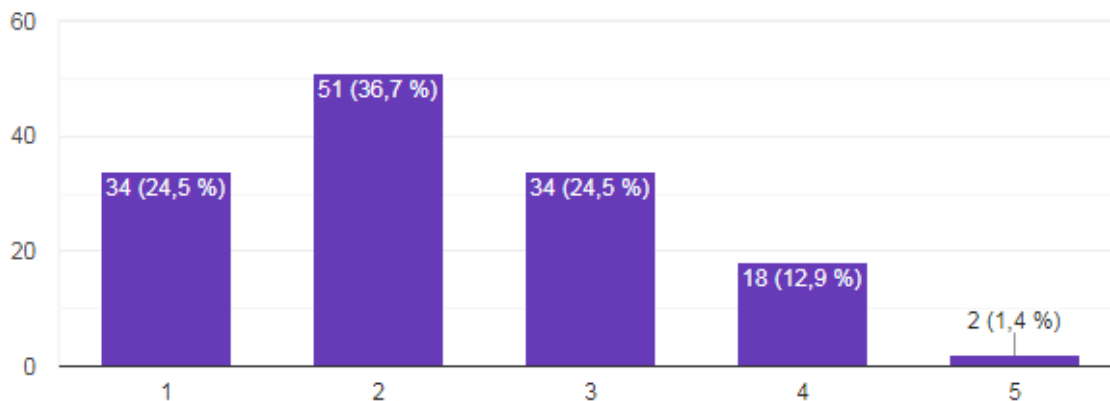
Grafikon 22. Povratne informacije djece

Prema odgovorima na sljedeće pitanje još jednom je vidljivo da je odgojiteljima teško procijeniti u kojoj mjeri dobro provode lutkarske aktivnosti. Sedmero ispitanika u potpunosti se slaže s tvrdnjom da im je procjena teška, 36 ispitanika ili 25,9% se uglavnom slaže s tom tvrdnjom, najveći broj njih (51 ili 36,7%) se niti slaže niti ne slaže s tim, 18,7% se uglavnom ne slaže, a 13,7% se u potpunosti ne slaže s tim da im je teško procijeniti u kojoj mjeri dobro provode lutkarske aktivnosti. Sljedeća tvrdnja odnosila se na to smatraju li odgojitelji da dobro realiziraju lutkarsku aktivnost. Većina je odgovorila da se uglavnom slaže s tim da dobro realiziraju lutkarsku aktivnost, njih čak 61,2%, dok se 20,9% njih u potpunosti slaže s tom tvrdnjom. 16,5% se niti slaže niti ne slaže s tim, a samo 1,4% ispitanika se uglavnom ne slažu. Niti jedan ispitanik nije odgovorio da se u potpunosti ne slaže s tim da dobro realizira lutkarsku aktivnost.

Prema odgovorima na sljedeće pitanje (grafikon 23), vidljivo je da većina ispitanika smatra da uglavnom ima dovoljno znanja, vještina i sposobnosti za provođenje lutkarskih aktivnosti s djecom.

Smatram da nemam dovoljno znanja, razvijene vještine i sposobnosti za provođenje lutkarskih aktivnosti s djecom.

139 odgovora

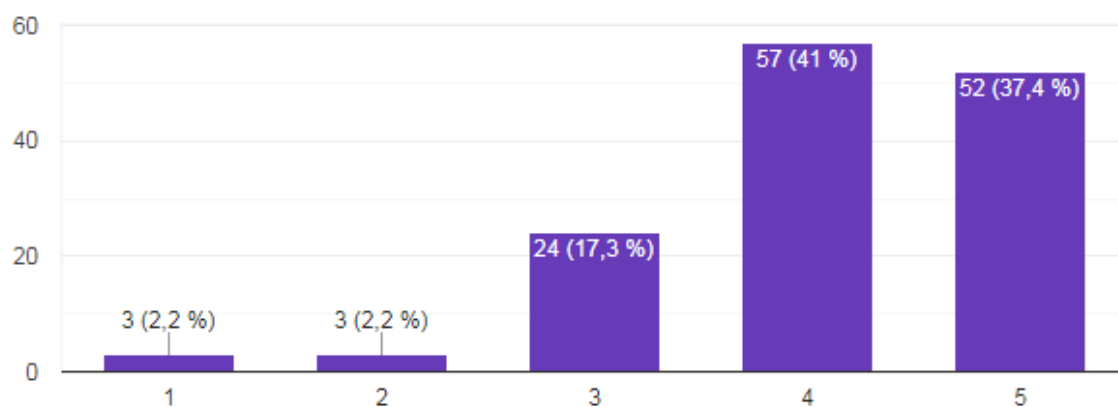
Grafikon 23. Samoprocjena znanja, vještina i sposobnosti za provođenje lutkarskih aktivnosti s djecom

Samo dva ispitanika u potpunosti su se složila s ovom tvrdnjom, što čini 1,4%, 12,9% ispitanika se uglavnom slaže s ovom tvrdnjom, dok se 24,5% niti slaže niti ne slaže. Najviše ispitanika (36,7%) odgovorio je da se s ovom tvrdnjom uglavnom ne slažu, dok se 24,5% njih u potpunosti ne slažu s tim da nemaju dovoljno znanja vještina i sposobnosti za provođenje lutkarskih aktivnosti s djecom.

Posljednja dva pitanja odnosila su se na dječju zainteresiranost za izradu lutaka i lutkarske aktivnosti. Prema odgovorima odgojitelja vidljivo je da djeca pokazuju interes za isto. Na pitanje oko izrade lutaka, 41% ispitanika uglavnom se slaže da su djeca zainteresirana, 37,4% se u potpunosti slaže, a 17,3% se niti slaže niti ne slaže. Svega po 3 ispitanika ili 2,2% se u potpunosti ili uglavnom ne slažu s navedenom tvrdnjom (grafikon 24). Kada su u pitanju lutkarske aktivnosti, 52,5% ispitanika u potpunosti se slaže s tim da su djeca zainteresirana, 36,7% se uglavnom slaže, a 10,1% se niti slaže niti ne slaže. Samo jedan ispitanik se uglavnom ne slaže s tom tvrdnjom (grafikon 25).

Djeca su zainteresirana za izradu lutaka.

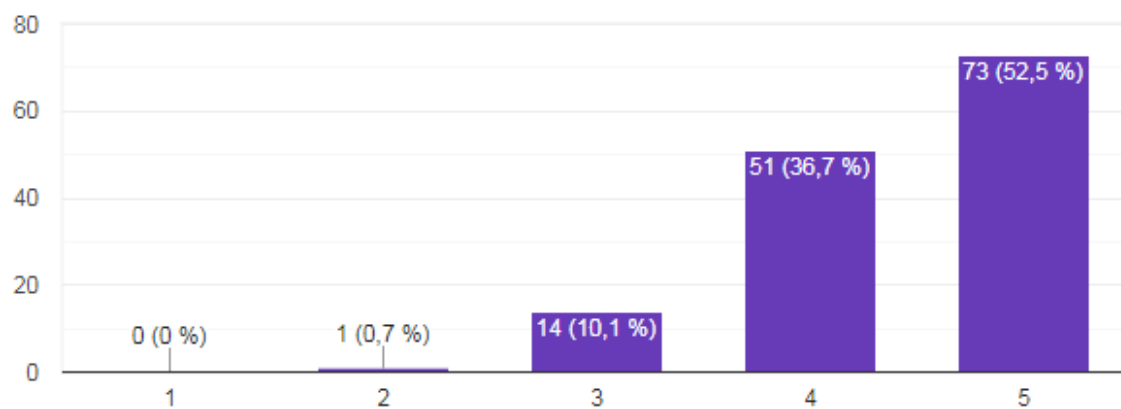
139 odgovora

Grafikon 24. Zainteresiranost djece za izradu lutaka

Djeca su zainteresirana za lutkarske aktivnosti

139 odgovora

Grafikon 25. Zainteresiranost djece za lutkarske aktivnosti

11. RASPRAVA

Istraživanje o samoprocjeni kompetencija odgajatelja za korištenje lutke u radu s djecom rane i predškolske dobi provedeno je kako bi se dobio bolji uvid u stavove odgojitelja o vlastitim kompetencijama za korištenje lutke, njihovo zadovoljstvo vlastitim znanjem o lutkarstvu te izvođenjem lutkarskih aktivnosti, te kako bi se istražila zastupljenost lutaka u svakodnevnom radu s djecom rane i predškolske dobi u odgojnoj skupini.

Prema rezultatima istraživanja, odgajatelje najviše zanima likovna i glazbena umjetnost. Lutkarstvo i scenska umjetnost zanima tek 47 ispitanika. Prema tome, ne čudi činjenica da većina ispitanika nikada nije pohađala radionice ili edukacije vezane uz lutkarstvo. Tek njih 48, od ukupno 139, na to pitanje odgovorilo je potvrdno. Iako se manji broj ispitanika zanima za lutkarstvo i scensku umjetnost, većina ih ipak koristi lutke u radu s djecom rane i predškolske dobi. Iako je sedam ispitanika odgovorilo je da ne koriste lutke, kasnije, kada su pitani koliko ih često koriste, niti jedan ispitanik nije odgovorio „nikada“, ali njih sedam odgovorilo je „jedanput godišnje“. Najviše ispitanika odgovorilo je da svaki tjedan koriste lutke, ali ne puno manje njih odgovorilo je da ih koriste jedanput mjesečno ili nekoliko puta godišnje. Prema Županić Benić (2019), da bi lutka bila zastupljena u odgojno-obrazovnom procesu važno je da odgojitelj pokazuje zanimanje i otvorenost prema primjeni lutke u vrtiću. Mogućnosti primjene lutke mnogobrojne su, a kako, kada i koliko će lutka biti zastupljena u samom odgojno-obrazovnom procesu ovisi samo o odgojitelju jer je priroda djece takva da su otvorena za nova iskustva i igru i ona nikada lutki neće reći ne.

Dosadašnja istraživanja pokazala su da odgojitelji imaju pozitivno mišljenje o uporabi lutke u odgojno-obrazovnom procesu. Istraživanje Korošec (2013) pokazuje da odgojitelji imaju pozitivniji stav prema primjeni i utjecaju lutke na kreativnost i socijalizaciju djece od učitelja i nastavnika te je češće koriste. Također, iako i odgojitelji i učitelji imaju uglavnom pozitivan stav prema korištenju lutaka u svom odgojno – obrazovnom radu, u isto vrijeme su u dilemi i pitaju se kada je metoda rada s lutkama dobra i korisna i zašto. Bez obzira na pozitivne stavove prema utjecaju lutaka na različite aspekte rada i dječjeg razvoja, otkriveno je da odgojitelji i učitelji rijetko koriste lutke u svom radu.

Hicela i Sandik (2011) u svom istraživanju došli su do zaključka da uporaba lutke u radu s djecom utječe na povećanje učestalosti prosocijalnog ponašanja, a smanjenje agresivnog ponašanja djece. Odgojiteljeva interakcija s djecom pomoću lutke u dječjim

vrtačima može biti koristan model za povećanje učestalosti različitih oblika prosocijalnih ponašanja predškolske djece.

Različiti autori pišu o važnosti korištenja lutaka u svakodnevnom radu odgojitelja, govore o iznimnim pedagoškim vrijednostima dječje igre s lutkom, te o pozitivnom utjecaju lutke na psihofizički, emocionalni, socijalni, jezični, stvaralački i spoznajni razvoj djeteta. Prema svemu navedenom, korištenje lutke trebalo bi biti više zastupljeno u radu odgojitelja. Iako ih većina koristi lutke, manji broj ispitanika pohađalo je edukacije vezane uz lutkarstvo.

Može se zaključiti da odgojitelji prepoznaju važnost lutke za dječji razvoj, ali nisu sigurni u vlastito znanje u njihovu svakodnevnom korištenju. Prema tome, ne čudi to što najviše ispitanika lutke koristi i izrađuje u svrhu igrokaza i predstava, a znamo da se oni održavaju tek nekoliko puta godišnje. Lutkarske predstave i igrokazi važni su u razvoju djeteta. Postoje različiti oblici interakcije i komunikacije djeteta i lutke, putem kojih ono gradi različite spoznaje o sebi i svijetu koji ga okružuje. Ipak, dječje zajedničko stvaranje lutkarskog igrokaza, kao specifične igre zamišljanja, djetetu osigurava važan okvir za stjecanje i usavršavanje socijalno-kognitivnih vještina. Kroz zajedničko stvaranje lutkarske predstave, djetetu se omogućava integriranje vlastitog iskustva i povezivanje istog s novim znanjem, koje konstruira upravo u interakciji s lutkom ili drugim djetetom – lutkarom (Ivon, 2005). Za djecu, najvažniji je sam proces stvaranja bilo da se radi o crtanju, plesanju, glumi lutkama ili nekoj drugoj umjetnosti, umjetnička aktivnost sama po sebi pruža najveće veselje. Djeca se ne zamaraju produktom, ona uživaju u procesu kreacije (Hunt, Renfro, 1982).

Osim za igrokaze i predstave, odgojitelji u većem broju navode da lutku koriste za pričanje priča. Iako je to dobra uloga lutke u odgojnoj skupini, pokazuje da odgojitelji uglavnom ne prepoznaju sve mogućnosti korištenja lutaka u poticanju cjelokupnog dječjeg razvoja.

Osim igre s lutkom, izrada lutaka ima veliki značaj za dijete. To ne moraju biti velike i komplicirane lutke, ali i one najmanje potiču dječje stvaralaštvo i kreativnost, ali i pozitivnu sliku o sebi. Odgajateljeva jednostavna lutka potiče dijete na vlastito osobno stvaralaštvo i tako se stvaraju prvi kreativni radovi, koji učvršćuju djetetovu samostalnost (Hicela, 2005). Odgajatelji u ovom istraživanju većinom nekoliko puta godišnje izrađuju lutke, a kada ih izrađuju, češće ih izrađuju samostalno nego s djecom. Smatram da bi češće trebali izrađivati lutke zajedno s djecom jer, osim animiranja lutke putem igrokaza, izrada lutaka, kostima i

scenografije stimulira rad ruku, a samim time i čitavo područje tjelesno-kinestetičke inteligencije, misaonih aktivnosti te sam razvoj govora (Županić Benić, 2019).

Dok se pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti, odgajatelji koriste internetom i stručnom literaturom, a najviše konzultiranjem s kolegicama/kolegama, pri primjeni lutaka u vlastitom radu, odgajatelji se najviše oslanjaju na vlastito teorijsko znanje i iskustvo. To dodatno potvrđuje odgovor da odgajatelji uglavnom smatraju da imaju dovoljno znanja, razvijenih vještina i sposobnosti za provođenje lutkarskih aktivnosti s djecom.

Rezultati istraživanja pokazuju da se odgojitelji uglavnom osjećaju kompetentnima za provođenje lutkarskih aktivnosti. U većoj mjeri zadovoljni su vlastitim znanjem, motivacijom djece i njihovim interesom za lutkarske aktivnosti, te za izradu lutaka. Ono u čemu odgojitelji nisu toliko sigurni jest samoprocjena, odnosno analiza vlastitog rada, metoda i pristupa koje koriste. Najčešće se ispitanici nisu mogli odlučiti, pa su odgovarali da se „niti slažu niti ne slažu“ s tvrdnjama o analizi vlastitog rada.

12. ZAKLJUČAK

Cilj ovog rada bio je istražiti stavove odgojitelja o vlastitim kompetencijama za primjenu lutke u radu s djecom rane i predškolske dobi te istražiti zastupljenost lutaka u svakodnevnom, neposrednom radu s djecom u odgojnoj skupini. Iako većina odgojitelja u ovom istraživanju nema prethodno umjetničko obrazovanje, većina se smatra kreativnom osobom. S obzirom na vrstu profesije, takav rezultat nije neobičan. Manjina ispitanika je polazila ili polazi edukacije vezane uz lutkarstvo, ali interesiraju se za umjetnost. Najviše ih zanima likovna i glazbena umjetnost, a svoje poznavanje umjetničkih područja ocjenjuju kao „dobro“. Lutka je važna u procesu razvoja djeteta i kao takva trebala bi biti zastupljena u radu svakog odgojitelja. Iz rezultata ankete možemo vidjeti da to nije uvijek slučaj. Ipak, odgojitelji pokazuju pozitivne stavove vezane uz korištenje lutaka te sami primjećuju dječju zainteresiranost za lutkarske aktivnosti. Dosadašnja istraživanja također su pokazala da odgojitelji prepoznaju važnost lutaka u razvoju djece. Lutke odgojitelji najviše koriste za potrebe igrokaza i predstava te za pričanje priča. Nešto manje ih koriste kao pomoć u komunikaciji s djecom te kao poticaje i aktivnosti u skupini. Zanimljivo je da je tek jedan ispitanik odgovorio da lutku koristi kod adaptacije djeteta na vrtić te kao terapijsko pomagalo. Većina ispitanika se pri primjeni lutaka u radu s djecom oslanja na vlastito teorijsko znanje i iskustvo, a kada je u pitanju istraživanje lutkarstva, prevladava korištenje internetom te

konzultiranje s kolegicama i kolegama. Odgojitelji su uglavnom zadovoljni vlastitim radom i dječjim odgovorom na lutkarske aktivnost. Zadovoljni su i vlastitom organizacijom lutkarskih aktivnosti, motiviranjem djece te zadobivanjem njihove pažnje. Odgojitelji u ovom istraživanju niti se slažu niti se ne slažu s tim da im je teško analizirati vlastiti rad. To možemo pripisati subjektivnom osjećaju i nerealističnoj slici ispitanika o vlastitim kompetencijama vezanim uz područje lutkarstva. Može se zaključiti da odgojitelji prepoznaju važnost lutke za dječji razvoj, ali nisu u potpunosti sigurni u vlastito znanje u njihovu čestom te raznolikom korištenju, odnosno nisu upoznati sa svim mogućnostima korištenja lutke s djecom rane i predškolske dobi. S obzirom na to da je tek manjina ispitanika pohađala ili pohađa lutkarske edukacije ili radionice, takav rezultat je očekivan.

LITERATURA

Anić, V. (1991). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.

Bouillet, D. (2011). Kompetencije odgojitelja djece rane i predškolske dobi za inkluzivnu praksu. *Pedagoška istraživanja*, 8(2), 323-338. Preuzeto 31.8.2020: <https://hrcak.srce.hr/116665>

Calgren, F. (1990). *Odgoj ka slobodi*. Zagreb: Društvo prijatelja Waldorfske pedagogije.

Dodig, D., Ricijaš, N. (2011). Profesionalne kompetencije socijalnih pedagoga. U: *Poldrugač, Z., Bouillet, D., Ricijaš, N.(ur.): Socijalna pedagogija: znanost, profesija i praksa u Hrvatskoj*. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, 151-208.

European Communities. (2007). Key competences for lifelong learning: European reference framework. Preuzeto 31.8.2020:

https://2co2.ufzg.hr/pluginfile.php/33958/mod_resource/content/1/key%20competences.pdf

Francis, P. (2012). *Puppetry: A Reader in Theatre Practice*. Palgrave Macmillan

Fuchs, R., & Vican, D. i Milanović Litre, I., ur.(2011) Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. *MZOS, Zagreb*. Preuzeto 21.8.2020: http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf

Hicela, I., Sindik, J. (2011). Razlike u prosocijalnom i agresivnom ponašanju djece predškolske dobi, ovisno o učestalosti djetetove interakcije s lutkom. *Paediatrica Croatica*, 55(1), 27-33. Preuzeto 15.8.2020: <https://hrcak.srce.hr/74325>

Huić, A., Ricijaš, N., Branica, V. (2010). Kako definirati i mjeriti kompetencije studenata- validacija skale percipirane kompetentnosti za psihosocijalni rad. *Ljetopis socijalnog rada*, 17(2), 195-221. Preuzeto 27.8.2020: <https://hrcak.srce.hr/58882>

Hunt, T., Renfro, N (1982). *Puppetry in Early Childhood Education*. N. Renfro Studios.

Ivon, H. (2005). Lutka u razvoju djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 11(40), 6-11. Preuzeto 15.8.2020: <https://hrcak.srce.hr/178143>

Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka: Pedagoške mogućnosti lutke u odgoju i obrazovanju*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.

John, O. P., & Robins, R. W. (1994). Accuracy and bias in self-perception: individual differences in self-enhancement and the role of narcissism. *Journal of personality and social psychology*, 66(1), 206.

Jurkowski, H. (2005). „Povijest europskoga lutkarstva (I. dio, Od začetaka do kraja 19. stoljeća)“. *MCUK–Međunarodni centar za usluge u kulturi, Zagreb*.

Katz, L. G. (1995). *Talks with teachers of young children: A collection*. Ablex Publishing Corporation.

Kobolt, A. (1998). Učenje socijalnih vještina u predškolskoj dobi, Zbornik radova 5. dana predškolskog odgoja (ur. H. Ivon),(str. 11-15). *Split: Dječji vrtići Splitsko-dalmatinske županije*.

Korošec, H. (2004) Neverbalna komunikacija i lutke. U: *Lutka... divnog li čuda!* ur. E. Majaron, L. Kroflin. Zagreb: MCUK, 21-34.

Korošec, H. (2013). Studija procjene upotrebe lutke kao nastavnog sredstva u slovenskim školama. *Školski vjesnik*, 62 (4), 0-0. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/112414>

Majaron, E. (2004). Luke u razvoju djeteta. U: E. Majaron, L. Kroflin, *Lutka... divnog li čuda!* Zagreb: MCUK, 77-87.

Mijatović, A. (2000). *Leksikon temeljnih pedagoških pojmova*. Zagreb: Edip.

Miljak, A., & Silvo, M. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja: model Izvor*. Persona.

Mrkšić, B. (2006). *Drveni osmijesi: eseji iz povijesti i teorije lutkarstva*. Međunarodni centar za usluge u kulturi, MCUK.

Mrkšić, B. (1971). *Riječ i maska: pristup scenskoj umjetnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

Philipps, S. (2003). *Montessori priprema za život: odgoj neovisnosti i odgovornosti*. Naklada Slap.

Pokrivka, V. (1985). *Dijete i scenska lutka: priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima*. Zagreb: Školska knjiga.

Rowe, C. (1995). Clarifying the Use of Competence and Competency Models in Recruitment, Assessment and Staff Development. *Industrial and Commercial Training*, 27(11), 12 – 18.

Slunjski, E. (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. *Nacionalni kurikulum ranog i predškolskog odgoja-teorijske postavke i implementacija*. Preuzeto 31.8.2020: <https://www.azoo.hr/images/strucni2015/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje.pdf>

Šimunov, M. (2007). Scenska lutka kao poticaj za stvaralaštvo studenata predškolskog odgoja. *Metodički obzori*, 2(1), 141-154. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/12628>

Vigotsky, L. S. (1976). Play and its Role in the Mental Development of the Child. U: Bruner, J.S., Jolly, A., Sylva, K. (ur.). *Play: Its role in development an evolution*. Penguin.

Višnjić Jevtić, A. (2018). *Odgojiteljska samoprocjena kompetencije za suradnju s roditeljima* (Doctoral dissertation). Preuzeto 23.8.2020: http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10169/1/Visnjic_Jevtic_Adrijana.pdf

Vlahović-Štetić, V. (1994). Priručnik za skalu za procjenu agresivnog i prosocijalnog ponašanja kod djece. *Jastrebarsko: Naklada Slap*.

Zakon o hrvatskom kvalifikacijskom okviru. *Narodne novine*, 22, 2013. Preuzeto 30.8.2020: <https://www.zakon.hr/z/566/Zakon-o-Hrvatskom-kvalifikacijskom-okviru>.

Županić Benić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb: Leykam international.

Županić Benić, M. (2017). *Stručne kompetencije učitelja u kurikulumu umjetničkih područja* (Doctoral dissertation). Preuzeto 30.8.2020: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/8920/1/doktorski%20rad%20Marijana%20%C5%BDupani%C4%87%20Beni%C4%87-Stru%C4%8Dne%20kompetencije.pdf>

Županić Benić, M. (2019). *Lutka/r/stvo i dijete*. Zagreb: Leykam international.

Popis grafikona

Grafikon 1. Spol ispitanika

Grafikon 2. Dob ispitanika

Grafikon 3. Godine radnog staža

Grafikon 4. Prethodno umjetničko obrazovanje izvan redovitog školovanja

Grafikon 5. Godine pohađanja umjetničkog obrazovanja

Grafikon 6. Posjećivanje koncerata umjetničke glazbe, opere, mjuzikala i sl.

Grafikon 7. Posjećivanje lutkarskih predstava

Grafikon 8. Najzanimljivije umjetnosti

Grafikon 9. Poznavanje umjetničkih područja

Grafikon 10. Samoprocjena kreativnosti odgojitelja

Grafikon 11. Svrha izrade/korištenja lutaka

Grafikon 12. Samostalno izrađivanje lutaka

Grafikon 13. Izrađivanje lutaka s djecom

Grafikon 14. Korištenje internetom pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti

Grafikon 15. Korištenje stručnom literaturom pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti

Grafikon 16. Konzultiranje s kolegicama i kolegama pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti

Grafikon 17. Oslanjanje na vlastito teorijsko znanje i iskustvo

Grafikon 18. Zadovoljstvo odgojitelja motivacijom djece

Grafikon 19. Zadovoljstvo odgojitelja dječjim odgovorom na lutkarske aktivnosti

Grafikon 20. Pronalaženje teme za lutkarsku aktivnost

Grafikon 21. Analiza vlastitog rada, metoda i pristupa s djecom

Grafikon 22. Povratne informacije djece

Grafikon 23. Samoprocjena znanja, vještina i sposobnosti za provođenje lutkarskih aktivnosti s djecom

Grafikon 24. Zainteresiranost djece za izradu lutaka

Grafikon 25. Zainteresiranost djece za lutkarske aktivnosti

Prilog 1. Anketa za provedbu istraživanja

SAMOPROCJENA KOMPETENCIJA ODGOJITELJA ZA PRIMJENU LUTKE U RADU S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Poštovani odgojitelji/odgojiteljice, molim Vas da popunite ovaj anketni upitnik za potrebu izrade diplomskog rada na diplomskom studiju *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Pitanja se odnose na samoprocjenu kompetencija odgojitelja za primjenu lutke u radu s djecom rane i predškolske dobi. Anketa je anonimna, a Vaši osobni podaci i odgovori koristeće se isključivo u svrhu izrade diplomskog rada.

1.	Spol:	☐ ženski	☐ muški
2.	Koliko imate godina?	☐ 22-30 ☐ 30-40 ☐ 40-50 ☐ 50-60 ☐ više od 60	
3.	Iz koje ste županije?	☐ ZAGREBAČKA ☐ KRAPINSKO-ZAGORSKA ☐ SISAČKO-MOSLAVAČKA ☐ KARLOVAČKA ☐ VARAŽDINSKA ☐ KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA ☐ BJELOVARSKO-BILOGORSKA ☐ PRIMORSKO-GORANSKA ☐ LIČKO-SENJSKA ☐ VIROVITIČKO-PODRAVSKA ☐ POŽEŠKO-SLAVONSKA ☐ BRODSKO-POSAVSKA ☐ ZADARSKA ☐ OSJEČKO-BARANJSKA ☐ ŠIBENSKO-KNINSKA ☐ VUKOVARSKO-SRIJEMSKA ☐ SPLITSKO-DALMATINSKA ☐ ISTARSKA ☐ DUBROVAČKO-NERETVANSKA ☐ MEĐIMURSKA ☐ GRAD ZAGREB	
4.	Koji ste studij završili?	☐ Stručni preddiplomski ☐ Diplomski ☐ Ostalo (dopunite) _____	

5.	Gdje ste završili studij? (dopunite) _____				
6.	Koliko imate godina radnog staža? ☐ 0-1 godinu ☐ 2-5 godina ☐ 6-10 godina ☐ 11-25 godina ☐ više od 25 godina				
7.	Koju srednju školu ste završili? ☐ Gimnaziju ☐ Strukovnu školu ☐ Umjetničku školu ☐ Ostalo (dopunite) _____				
8.	Imate li umjetničko obrazovanje izvan redovnog školovanja (glazbena škola. Likovne radionice, folklorno društvo,...)	☐ da	☐ ne		
9.	Ako je odgovor na prethodno pitanje „da“, navedite koje.	_____			
10.	Koliko godina ste pohađali umjetničko obrazovanje? (Popunjavaju samo oni koji su na 6. pitanje odgovorili potvrdno) ☐ 0-1 godine ☐ 2-3 godine ☐ 4-6 godina ☐ 7-10 godina ☐ Više od 10 godina				
11.	Koliko često posjećujete koncerte umjetničke glazbe, opere, mjuzikle i sl? 1 – nikada; 2 – jedanput godišnje; 3 – nekoliko puta godišnje; 4 – jedanput mjesečno; 5 – svaki tjedan				
	1	2	3	4	5
12.	Koliko često posjećujete lutkarske predstave?				
	1	2	3	4	5

13.	Koja umjetnost Vas zanima najviše? (možete odabrati do 2 odgovora) <ul style="list-style-type: none"> ☐ Glazbena umjetnost ☐ Likovna umjetnost ☐ Lutkarstvo i scenska umjetnost ☐ Ples ☐ Medijska umjetnost ☐ Ostalo (dopunite) _____ 				
14.	Jeste li pohađali radionice ili edukacije vezane uz lutkarstvo? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Da ☐ Ne 				
15.	Ako je odgovor na prethodno pitanje DA, gdje ste pohađali radionicu/edukaciju i u čijoj nadležnosti? (dopunite) _____				
16.	Ocijenite Vaše poznavanje umjetničkih područja s obzirom na prethodno obrazovanje. 1 – nikakvo; 2 – slabo; 3 – dobro; 4 – vrlo dobro; 5 - izvrsno				
	1	2	3	4	5
17.	Smatrate li se kreativnom osobom? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Da ☐ Ne 				
18.	Prema Vašem mišljenju, s kojim igračkama se djeca više igraju <ul style="list-style-type: none"> ☐ Gotove/kupljene ☐ Samostalno izrađene 				
19.	PRIMJENA LUTAKA U AKTIVNOSTIMA S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI Koristite li lutke u radu s djecom rane i predškolske dobi? <ul style="list-style-type: none"> ☐ Da ☐ Ne 				
20.	Koliko često koristite lutke u svom radu? 1 – nikada; 2 – jedanput godišnje; 3 – nekoliko puta godišnje; 4 – jedanput mjesečno; 5 – svaki tjedan				
	1	2	3	4	5

21.	<p>U koje svrhe izrađujete/koristite lutke s djecom?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Igrokazi i predstave ○ Aktivnosti u skupini/kao poticaje ○ Za pričanje priča ○ Kao pomoć u komunikaciji ○ Ostalo (dopunite) _____ 				
22.	<p>Koliko često samostalno izrađujete lutke?</p> <p>1 – nikada; 2 – jedanput godišnje; 3 – nekoliko puta godišnje; 4 – jedanput mjesečno; 5 – svaki tjedan</p>				
	1	2	3	4	5
23.	<p>Koliko često izrađujete lutke s djecom?</p>				
	1	2	3	4	5
24.	<p>Na sljedeća pitanja molim da odgovorite pomoću skale:</p> <p>1 –nimalo; 2 – malo; 3 – osrednje; 4 – u većoj mjeri; 5 – izrazito</p> <p>Koliko se pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti koristite internetom?</p>				
	1	2	3	4	5
25.	<p>Koliko se pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti koristite stručnom literaturom?</p>				
	1	2	3	4	5
26.	<p>Koliko se pri istraživanju lutkarstva i scenske umjetnosti konzultirate s kolegicama/kolegama?</p>				
	1	2	3	4	5
27.	<p>Koliko se pri primjeni lutaka u radu s djecom oslanjate na vlastito teorijsko znanje i iskustvo?</p>				
	1	2	3	4	5
28.	<p>Zadovoljan/na sam pripremom za izvođenje lutkarskih aktivnosti</p>				
	1	2	3	4	5

29.	Zadovoljan/na sam kako motiviram djecu za lutkarske aktivnosti					
	1	2	3	4	5	
30.	Zadovoljan/na sam dječjim odgovorom na lutkarske aktivnosti					
	1	2	3	4	5	
31.	Koliki mi problem predstavlja pronalaženje teme za lutkarsku aktivnost					
	1	2	3	4	5	
ANALIZA I VREDNOVANJE						
1 – ne slažem se; 2 – uglavnom se ne slažem; 3 – niti se slažem nit se ne slažem; 4 – uglavnom se slažem; 5 – u potpunosti se slažem						
32.	Smatram da zadobijem pažnju djece i motiviram ih na lutkarske aktivnosti	1	2	3	4	5
33.	Smatram da dobro organiziram lutkarske aktivnosti	1	2	3	4	5
34.	Teško mi je analizirati svoj rad s djecom, metode i pristup koji koristim	1	2	3	4	5
35.	Povratne informacije djece ukazuju mi da razumiju što trebaju raditi	1	2	3	4	5
36.	Teško mi je procijeniti u kojoj mjeri dobro provodim lutkarske aktivnosti	1	2	3	4	5
37.	Smatram da dobro realiziram lutkarsku aktivnost s djecom	1	2	3	4	5
38.	Smatram da nemam dovoljno znanja, razvijene vještine i sposobnosti za provođenje lutkarskih aktivnosti s djecom	1	2	3	4	5
39.	Djeca su zainteresirana za izradu lutaka	1	2	3	4	5
40.	Djeca su zainteresirana za lutkarske aktivnosti	1	2	3	4	5

Prilog 2. Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)